

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Obchodná fakulta

Evidenčné číslo: 102003/D/2019/36080377336963844

**ZAHRANIČNOOBCHODNÉ VZŤAHY ĽÍNY S VYBRANÝMI
KRAJINAMI LATINSKEJ AMERIKY Ľ
BRAZÍLIE, ĽILE A VENEZUELY**

Diplomová práca

2019

Bc. Patrícia Havranová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Obchodná fakulta

**ZAHRANIČNOOBCHODNÉ VZŤAHY ĽÍNY S VYBRANÝMI
KRAJINAMI LATINSKEJ AMERIKY Ľ
BRAZÍLIE, ĽILE A VENEZUELY**

Diplomová práca

Ľtudijný program: ManaĽment medzinárodného obchodu

Ľtudijný odbor: Medzinárodné podnikanie

Ľkoliace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci závereĽnej práce: Ing. Boris Baumgartner, PhD.

Bratislava 2019

Bc. Patrícia Havranová

PoĎakovanie

Chcem sa poĎakovať vedúcemu práce Ing. Borisovi Baumgartnerovi, PhD. za trpezlivosť, ochotu, odbornú pomoc a konzultácie, ktoré mi poskytol pri vypracovaní diplomovej práce.

ABSTRAKT

HAVRANOVÁ, Patrícia: **Zahraniľnoobchodné vzťahy Ľíny s vybranými krajinami Latinskej Ameriky i Brazílie, Ľile a Venezuely** i Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; katedra medzinárodného obchodu. i Vedúci závereľnej práce: Ing. Boris Baumgartner, PhD. i Bratislava: OF EU, 2019, 73s.

Cieľom diplomovej práce je na základe analýzy zhodnotiť zahraniľnoobchodné vzťahy Ľíny s vybranými krajinami Latinskej Ameriky i Brazíliou, Ľile a Venezuelou. Hlavný cieľ diplomovej práce dosahujeme prostredníctvom ľastkových cieľov. Diplomová práca je rozdelená na dve hlavné ľasti a obsahuje ģesť tabuliek a jeden graf. V prvej ľasti diplomovej práce sa venujeme náľrtu ekonomickej a politickej situácie a kontextu, v ktorom sa zaľali vyvíjať zahraniľnoobchodné vzťahy krajín Latinskej Ameriky s Ľínou. V druhej ľasti diplomovej práce analyzujeme zahraniľnoobchodné vzťahy prostredníctvom pohľadu na jednotlivé krajiny z troch hľadísk. Prvým hľadiskom je ģruktúra bilaterálnej obchodnej výmeny s Ľínou. Druhým sledovaným faktorom je skladba priamych zahraniľných investícií medzi krajinami. V trešom kritériu sa z globálneho hľadiska pozrieme na vplyv zahraniľnoobchodných vzťahov s Ľínou na vybrané krajiny Latinskej Ameriky. Výsledkom rieģenia danej problematiky je komplexná a podrobná analýza zahraniľnoobchodných vzťahov s vybranými krajinami Latinskej Ameriky i Brazíliou, Ľile a Venezuelou.

Kľúčové slová: Zahraniľnoobchodné vzťahy, Ľína, Brazília, Venezuela, Ľile

ABSTRACT

HAVRANOVÁ, Patrícia: ***Foreign Trade Relations of China with selected countries of Latin America Ĩ Brazil, Chile and Venezuela*** Ĩ University of Economics in Bratislava. The Faculty of Commerce; Department of International Trade. Ĩ Lecturer: Ing. Boris Baumgartner, PhD. Ĩ Bratislava: OF EU, 2019, 73p.

The aim of the diploma thesis is to analyze China's foreign trade relations with selected Latin American countries - Brazil, Chile and Venezuela. The main goal of the thesis is achieved through partial goals. The thesis is divided into two main parts and contains six tables and one chart. In the first part of the thesis we deal with the economic and political situation and the context in which the foreign trade relations of Latin American countries with China began to develop. In the second part of the thesis we analyze the foreign trade relations by looking at each country from three points of view. The first aspect is the structure of bilateral trade with China. The second factor is the structure of foreign direct investment among countries. In the third criterion, we look globally at the impact of foreign trade relations with China on selected Latin American countries. The solution to this issue is a comprehensive and detailed analysis of foreign trade relations with selected Latin American countries - Brazil, Chile and Venezuela.

Keywords: Foreign Trade Relations, China, Brazil, Venezuela, Chile

OBSAH

Úvod	7
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	8
1.1 Vývoj zahraničného obchodu Argentíny a Latinskej Ameriky	8
1.2 Strategické partnerstvo Argentíny a Brazílie	14
1.3 Vzájomné vzťahy Argentíny a Chile	18
1.4 Ropné partnerstvo Argentíny a Venezuely	22
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	26
3 Výsledky práce a diskusia	28
3.1 Analýza zahraničného obchodu Argentíny s Brazíliou, Chile a Venezuelou	28
3.2 Brazília	29
3.2.1 Rast a zloženie bilaterálneho obchodu medzi Argentínou a Brazíliou	31
3.2.2 Priame zahraničné investície Argentíny a Brazílie	36
3.2.3 Vplyv zahraničného obchodu s Argentínou na ekonomiku Brazílie	38
3.3 Chile	40
3.3.1 Rast a zloženie bilaterálneho obchodu medzi Argentínou a Chile	41
3.3.2 Priame zahraničné investície Argentíny a Chile	45
3.3.3 Vplyv zahraničného obchodu s Argentínou na ekonomiku Chile	47
3.4 Venezuela	49
3.4.1 Rast a zloženie bilaterálneho obchodu medzi Argentínou a Venezuelou	50
3.4.2 Priame zahraničné investície Argentíny a Venezuely	54
3.4.3 Vplyv zahraničného obchodu s Argentínou na ekonomiku Venezuely	57
Záver	61
Zoznam použitej literatúry	64

ÚVOD

Rast hospodárskych vzťahov medzi Ľínou a krajinami Latinskej Ameriky sa vyvinul v kontexte silných transformácií na medzinárodnej scéne, počas ktorého sa menila bipolárna obchodná schéma, ktorá prevládala v predchádzajúcich desaťročiach. Ľína si efektívne vybudovala postavenie jednej z najdôležitejších ekonomík v oblasti výroby a vývozu na svete, čím rýchlo vytláča tradičné centrá akumulácie kapitálu a technologického rozvoja, ako sú EÚ a USA.

Na pozadí rýchleho ekonomického rastu Ľíny nastáva kľúčový moment pre krajiny Latinskej Ameriky. V predkladanej diplomovej práci analyzujeme zahraničnoobchodné vzťahy Ľíny s vybranými krajinami Latinskej Ameriky – Brazíliou, Ľile a Venezuelou. Pre potreby našej práce sme si ako porovnateľný miernik pre analýzu zvolili rok 1949. Je to rok, kedy vznikla Ľínska Ľidová republika.

Hlavným cieľom diplomovej práce je na základe analýzy zhodnotiť zahraničnoobchodné vzťahy Ľíny s vybranými krajinami Latinskej Ameriky – Brazíliou, Ľile a Venezuelou. Hlavný cieľ dosahujeme prostredníctvom čiastkových cieľov, ktoré sú obsiahnuté v dvoch hlavných častiach práce.

V prvej časti práce sa venujeme náľrtu ekonomickej a politickej situácie a kontextu, v ktorom sa začali vyvíjať zahraničnoobchodné vzťahy krajín Latinskej Ameriky s novozníknutou Ľínskou Ľidovou republikou. Identifikujeme proces nadviazania diplomatických a obchodných vzťahov s regiónom Latinskej Ameriky ako celku, a neskôr sa zameriavame na bližší pohľad na vybrané krajiny. Postupne chronologicky opisujeme vývoj zahraničnoobchodných vzťahov až do súčasnosti.

V druhej časti práce analyzujeme zahraničnoobchodné vzťahy prostredníctvom pohľadu na jednotlivé krajiny z troch hľadísk. Prvým hľadiskom je štruktúra bilaterálnej obchodnej výmeny s Ľínou. Druhým sledovaným faktorom je skladba priamych zahraničných investícií medzi krajinami. V treťom kritériu sa z globálneho hľadiska pozrieme na vplyv zahraničnoobchodných vzťahov s Ľínou na vybrané krajiny Latinskej Ameriky.

1. SÚĽASNÝ STAV RIEĚENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIĽÍ

V dôsledku pôsobivého rastu Ľínskej ekonomiky od konca 70. rokov si postupne získala Ľínska Ľidová republika postavenie strategického partnera vo svetovom hospodárstve. Prejavom bola narastajúca dôĽegitosŤ budovania vzŤahov s dominantnými obchodnými partnermi , najmä z rozvinutého globálneho severu a budovanie regionálnych partnerstiev v Ázii.

S rastom internacionalizácie a industrializácie sa vĽak postupne zaĽal prejavovaŤ aj ekonomický záujem Ľíny v rozvojových krajinách. Posledných 20 rokov môĽeme pozorovaŤ zvyšujúci sa vplyv Ľíny v krajinách Latinskej Ameriky.

Téma zahraniĽnoobchodných vzŤahov medzi Ľínou a Latinskou Amerikou a jej krajinami je nepochybne jednou z najviac diskutovaných tém v tejto oblasti. Najmä z hĽadiska neustále rastúceho vplyvu Ľíny v regióne, ktorý ovplyvĽuje hospodársky aj geopolitický vývoj na kontinente.

1.1 Vývoj zahraniĽnoobchodných vzŤahov Ľíny a Latinskej Ameriky

Od roku 1949, kedy vznikla Ľínska Ľidová republika, nepatrilo teritórium Latinskej Ameriky medzi priority komunistickej Ľíny z hĽadiska zahraniĽnoobchodných vzŤahov, najmä z politických, kultúrnych a geografických dôvodov. V dôsledku studenej vojny a ambície Spojených ťátov amerických izolovaŤ vzŤahy regiónu s komunistickými krajinami, sa výrazne znížili možnosti nadviazania spolupráce Latinskej Ameriky a Ľíny.

Okrem iného, Latinská Amerika (s výnimkou Kuby) aĽ do roku 1970, po vzore USA, uznávala Ľínsku republiku sídliacu na Taiwane, ako legítimnu Ľínsku vládu. S kontinentálnou Ľínskou Ľidovou republikou neboli nadviazané diplomatické vzŤahy. Na dovoz niektorých Ľínskych výrobkov bolo udelené oficiálne embargo kvôli hrozbe zo ťrenia komunizmu.¹

¹LOCATELLI, Niccolo. *China in Latin America: Political and Economic Implications of Beijing's Involvement in the Region*. Boca Raton: Dissertation, 2010. s.9. ISBN 101-59942-390-1.

Aj napriek absencii obchodných a diplomatických dohôd vzájomný obchod s primárnymi komoditami medzi regiónom Latinskej Ameriky (najmä Argentína, Čile a Uruguaj) a Čínou, narástol 4 krát. Väčšinu vzájomného obchodu tvorili čínske importy primárnych komodít.²

V tomto období bol hlavným cieľom Číny nadviazať vzájomné diplomatické vzťahy s regiónom Latinskej Ameriky prostredníctvom rozvoja kultúrnej diplomacie. V dôsledku nedostatku kontaktov a zdrojov pozývala čínska vláda na návštevy do Číny delegácie z Latinskej Ameriky, čo sa neskôr ukázalo ako veľmi efektívny spôsob nadväzovania vzťahov. Prvé oficiálne diplomatické a obchodné vzťahy Číny v regióne Latinskej Ameriky boli nadviazané v roku 1960 s Kubou.

Vzájomné stretnutia slúžili primárne ako prostriedok na nadviazanie diplomatických a obchodných vzťahov s krajinami Latinskej Ameriky. Nemenej dôležitým cieľom týchto návštev bolo zlepšovanie imidžu Číny, šírenie pozitívneho povedomia o ekonomickom a sociálnom rozvoji krajiny, ale takisto aj šírenie ideológie komunistického režimu.

V 60. rokoch 20. storočia dokonca začali v krajinách Latinskej Ameriky vznikať čínsky orientované organizácie a politické strany. Na konci roku 1970 pôsobilo v regióne Latinskej Ameriky 59 komunistických politických strán, z toho len 8 politických strán vzniklo za podpory Číny.³

Zlepšenie politických vzťahov a vzájomného obchodu bolo však narušené čínsko-ruskými nezhodami, politickými zmenami v Latinskej Amerike a Veľkou proletárskou kultúrnou revolúciou v Číne.

²CASANOVA, Carlos i FERREIRA, Romina. Measuring Latin America's export dependency on China. In: *Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 2016, roč. 9, č. 3, s. 215. ISSN 1754-4408.

³SCHUANGRONG, He. *China - Latin America Relations: Review and Analysis*. Reading: Paths International Ltd, 2012. s.77. ISBN 978-1-8446-4128-4.

Na začiatku 70. rokov môžeme pozorovať zmenu v smerovaní stratégie zahraničnoobchodnej politiky Číny, ktorá spočívala v preferencií nastoňovania medzinárodnej stability pred podporou národných povstaní. Čína sa vyhlásila za rozvojovú krajinu a vydala tzv. Teóriu tretieho sveta. Táto ideologická teória spočívala v myšlienke, že priemyselne rozvinutí spojenci USA a ZSSR by sa mali pripojiť k menej priemyselne rozvinutým a rozvojovým krajinám v snahe o nastolenie medzinárodného mieru. Prostredníctvom nadväzovania bilaterálnych vzťahov na vládnej úrovni medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami sa mala upevňovať solidarita v spoločnom boji proti hegemonizmu.

V praxi to pre Čínu znamenalo redukcii podpory revolučných hnutí v krajinách Latinskej Ameriky a rozvoj diplomacie s jednotlivými krajinami na vládnej úrovni. Nový prístup k diplomacii rešpektoval zvrchovanosť štátov a odmietal akékoľvek zásahy do vnútorných záležitostí krajín. Do roku 1979 môžeme hovoriť o období normalizácie diplomatických a obchodných vzťahov medzi Čínou a Latinskou Amerikou.

Čínska Ľudová republika navyše vstúpila v roku 1971 do Organizácie spojených národov (a nahradila tak členstvo Taiwanu). Postupne s Čínou nadviazalo diplomatické vzťahy 11 krajín Latinskej Ameriky. Od roku 1970 do roku 1974 podpísala Čína hospodárske a obchodné dohody s Čile, Peru, Mexikom a Argentínou. Čína poskytovala krajinám bezúroňné pôžičky a finančne podporovala rozvoj priemyslu.

Ako sme už spomínali, ešte pred nadviazaním diplomatických vzťahov existovali medzi Latinskou Amerikou a Čínou rastúce vzájomné obchodné vzťahy. Avšak je viacero dôvodov, prečo medzi regiónmi začala zahraničnoobchodná výmena. Okrem primárneho cieľa dovážať z krajín Latinskej Ameriky suroviny, bol vzájomný obchod aj prostriedkom ako dosiahnuť politické ciele Číny v podobe nadviazania diplomatických vzťahov.

Medzi hlavných obchodných partnerov v tomto obchode patrila Argentína, Mexiko, Kuba a Čile. Skladba čínskych importov z Latinskej Ameriky vykazovala silnú

koncentráciu. V dovoze dominovali primárne suroviny, najmä kovy a minerály. Objem vzájomného obchodu sa v roku 1979 zdvojnásobil v porovnaní s rokom 1970.⁴

Obdobie od roku 1980 bolo pre nové demokratické vlády Latinskej Ameriky charakteristické snahami vymaniť sa z dlhovej krízy, ktorá postihla celý kontinent, prostredníctvom diverzifikácie vnútorného trhu a expanzie na zahraničné trhy.

V tom istom období sa v Číne zavádzalo množstvo reforiem v dôsledku transformácie centrálne plánovaného hospodárstva na trhovú ekonomiku. Zahraničný obchod sa stal najdôležitejším prvkom čínskej rozvojovej stratégie. A práve tieto nové ekonomické a politické ciele vytvorili príležitosť na prechod k spolupráci medzi regiónmi Latinskej Ameriky a Číny, ktoré si tak navzájom pomáhali pri plnení svojich cieľov.

Nové vzťahy Číny a Latinskej Ameriky sa prejavili rastom obchodu s tovarmi, transferom technológií a investíciami. Korene súčasného modelu zahraničného obchodu sa začali vyvíjať práve od roku 1980. V porovnaní s rokom 1979 sa vzájomný obchod v roku 1989 zdvojnásobil a rástol rýchlejším tempom ako obchod Číny s inými rozvojovými krajinami.⁵

Čína dovážala z Latinskej Ameriky primárne komodity, a naopak umiestňovala na trhy regiónu svoju produkciu. Latinská Amerika sa v snahe o vytvorenie efektívnejšieho národného priemyslu sústredila na prilákanie zahraničných investícií a vedecko-technickej spolupráce.

Latinská Amerika mala na konci dekády ako jediný rozvojový región aktívne saldo obchodnej bilancie s ázijskými krajinami. Ako dôvody môžeme spomenúť komplementárne výrobné a exportné potreby oboch regiónov; clá uvalené na čínske

⁴REGALADO FLORIDO, Eduardo. Current Economic Relations Between China and Latin America. [online]. In: **V.R.F. Series**. Tokyo: JETRO, 2009, s.4. [cit. 2018-11-15]. Dostupné na: <http://www.ide.go.jp/library/English/Publish/Download/Vrf/pdf/448.pdf>

⁵LOCATELLI, Niccolo. **China in Latin America: Political and Economic Implications of Beijing's Involvement in the Region**. Boca Raton: Dissertation, 2010. s.19. ISBN 101-59942-390-1.

exporty v danom období, a tiež masívne importy Číny, ktoré prekročili stanovené ciele zahraničnej obchodnej politiky.

Okrem ekonomickej spolupráce sa dalo aj rozvoju politickej spolupráce. Osem krajín Latinskej Ameriky, vrátane Uruguaja, Ekvádoru a Kolumbie nadviazalo oficiálne diplomatické vzťahy s Čínou. Ku koncu roku 1990 mala Čína podpísané dohody o dlhodobej spolupráci s 13 krajinami Latinskej Ameriky, a s 10 mala podpísanú dohodu o ekonomickej a technickej spolupráci.

Od roku 2000 zaznamenali hospodárske vzťahy medzi Latinskou Amerikou a Čínou výraznejší prelom. So začiatkom 21. storočia sa tak stala Latinská Amerika jedným z hlavných centier záujmu Číny. Silný rast čínskej ekonomiky akceleroval dopyt po primárnych komoditách, ktoré tvorili špecifickú ekonomiku regiónu Latinskej Ameriky.

Významným katalyzátorom rastúcej zahraničnej obchodnej výmeny bol v roku 2001 vstup Číny do WTO. Medzi rokmi 2000 a 2013 narástol vzájomný obchod medzi regiónmi z 12 mld. USD na 275 mld. USD. V krátkom časovom horizonte sa stal z Číny dominantný zahraničný obchodný partner Latinskej Ameriky.⁶

Čína veľmi rýchlo rozpoznala rastúcu dôležitosť obchodných a politických vzťahov s Latinskou Amerikou. Na druhej strane krajiny Latinskej Ameriky videli v silnejúcej zahraničnej spolupráci príležitosť ako zlepšiť produktivitu odvetví a konkurencieschopnosť ekonomiky, diverzifikovať exporty, prilákať do krajiny investície a rozvinúť infraštruktúru.

Počas rokov 2001 až 2005 navštívilo niekoľko prezidentov z krajín Latinskej Ameriky Čínu a 7 krajín Latinskej Ameriky uznalo Čínu za trhovú ekonomiku. Stratégia Číny v oblasti rozvoja vzájomných vzťahov s Latinskou Amerikou bola veľmi jasná a pragmatická, ale nemôžeme ešte hovoriť o konceptu prístupu.

⁶CUI, Shoujun - PÉREZ GARCÍA, Manuel. *China and Latin America in Transition: Policy Dynamics, Economic Commitments, and Social Impacts*. Berlin: Springer, 2016. s.75. ISBN 978-1-1375-4080-5.

V politickej rovine môžeme hovoriť o vzájomnom rešpekte budovanom na diplomatickom a mierovom prístupe. Ľínsky pragmatizmus môžeme vidieť aj vo fakte, že Ľína nadväzovala vzťahy s koalíčnými aj opozičnými stranami. Ľína nadviazala vzťahy s 90timi politickými entitami v 29 krajinách Latinskej Ameriky.

Avšak rýchle tempo rastúcich obchodných vzťahov Ľíny vyvinulo tlak na zmenu doterajšieho smerovania zahraničnou obchodnej politiky voľi regiónu Latinskej Ameriky. Návrh systematickejšieho a jednotnejšieho prístupu bol predstavený v roku 2008 a slúžil ako návod pre budúci rozvoj vzájomných vzťahov a spolupráce.

Problémom bol fakt, že Ľína predstavila prístup zahraničnou obchodnej politiky voľi Latinskej Amerike ako voľi unifikovanému regiónu. Ľína podcenila komplexnosť a rôznorodosť regiónu, ktorý aj v súčasnosti charakterizuje vysoká fragmentácia.

Aby mohol byť Ľínsky model zahraničnej politiky úspešný, zvolila Ľína stratégiu osobitného prístupu. Ľína sa začala orientovať viac na rozvoj bilaterálnych vzťahoch s jednotlivými krajinami Latinskej Ameriky s dôrazom na diferencovaný stupeň rozvoja hospodárstva.

Rozvoj bilaterálnych vzťahov sa realizoval pomocou dohôd medzi Ľínou a krajinami Latinskej Ameriky v oblastiach ako napríklad: infraštruktúra, poľnohospodárstvo, humanitárna pomoc, kultúrny a sociálny rozvoj a vzájomná ochrana investícií.

Tieto dohody vytvorili základný rámec pre dlhodobú strategickú spoluprácu. Okrem toho bolo založených viac ako 100 spoločných projektov v oblasti poľnohospodárstva, vesmíru alebo jadrovej energie. Zavedenie priamych letových liniek a deklarovanie krajín Latinskej Ameriky ako oficiálnych turistických destinácií pre obyvateľov Ľíny pomohlo v rozvoji vzájomného cestovného ruchu.⁷

⁷SCHUANGRONG, He. *China - Latin America Relations: Review and Analysis*. Reading: Paths International Ltd, 2012. s.11. ISBN 978-1-8446-4128-4.

Ľína si stanovila ğyri kľľové oblasti stratégie: zahraniľ noobchodné vzšahy, vnútroodvetvový obchod, joint ventures ako prostriedok na získanie prírodných zdrojov a posilnenie technickej a vedeckej výmeny. Stratégia sa realizovala prostredníctvom budovania vzšahov na troch úrovniach: bilaterálne vzšahy, subregionálne integralné zoskupenia a Ázijsko-pacifická hospodárska spolupráca.⁸

Hospodárske záujmy Ľíny v regióne Latinskej Ameriky sa sústreľovali najmä na Brazíliu, Argentínu, Ľile, Mexiko, Kubu, Peru, Kolumbiu a Venezuelu. Tieto krajiny sú motivujúce z hľadiska ekonomických záujmov a schopnosti dosiahnuš politický konsenzus.

1.2 Strategické partnerstvo Ľíny a Brazílie

Brazília má dlhú históriu v protekcionizme zahraniľ ného obchodu a v uplatľovaní politiky substitúcie importu. Od roku 1980 do roku 1990 si Brazília preľa obdobím ekonomickej nestability, dlhovej krízy, vysokej miere inflácie a zadľženosti, v nadväznosti na problémy zo 70. rokov 20. storľia, ktoré boli sprevádzané dramatickým poklesom cien ropy.

Zaľiatkom 21. storľia sa zaľali zavádzaš reformy na liberalizáciu zahraniľ ného obchodu, ktoré pomohli k rastu exportov a priamych zahraniľ ných investícií. Nemenej významným faktorom rastu exportov bol rýchly rozvoj ázijských ekonomík a rast ich domácej spotreby, ktorý zabezpeľovali dovozom nerastných surovín a poľnohospodárskej produkcie. Práve vľaka tejto skutoľnosti sa Brazília, so svojou ğruktúrou exportu, stala výhodným obchodným partnerom pre Ľínu.

Brazília a Ľína nadviazali obchodné vzšahy uľ pred rokom 1949, diplomatické vzšahy vľak aľ v roku 1974. Aj napriek odliľným politickým systémom naľli obe krajiny spoločné záujmy v rámci zahraniľ ných vzšahov. Bilaterálne obchodné vzšahy sa postupom ľasu rozvíjali, ale za prelom môľeme považovaš 90. roky 20. storľia.

⁸MYERS, Margaret ĩ WISE, Carol. *The Political Economy of China ĩ Latin America Relations in the New Millennium*. New York: Routledge, 2016. s.77. ISBN: 978-1-1386-6618- 4.

Brazília bola prvá krajina Latinskej Ameriky, ktorá bola od roku 1994 nazývaná strategickým partnerom Číny. V roku 1995 sa brazílsky prezident Fernando Henrique Cardoso pri svojom inauguraľnom prejave vyjadril o Ázii ako o priorite zahraničnej obchodnej politiky, a počas prvého funkčného obdobia navštívil Čínu, Japonsko a Malajziu.⁹

Rast vzájomného obchodu bol zapríčinený rastom celosvetového obchodu Číny. Vstup Číny do WTO v roku 2001 a následná liberalizácia zahraničného obchodu eskalovali rozvoj zahraničnej obchodnej vzťahov a umožnili Brazílii vstup na čínsky trh prostredníctvom svojich exportov. V 2002 roku prekročil celkový čínsko-brazílsky obchod 12 mld. USD, Čína tým predbehla Japonsko ako najväčšieho dovedajšieho obchodného partnera Brazílie v Ázii.¹⁰

K rýchlejšiemu rozvoju vzťahov s Čínou prispela aj Brazília. Aby sa zabránilo riziku závislosti na jednom obchodnom partnerovi, zvolila Brazília obchodnú stratégiu diverzifikácie exportov. Svoj zahraničný obchod rozdelila medzi najvýznamnejšie svetové ekonomiky, a to v nasledujúcich pomeroch: dve štvrtiny svojho zahraničného obchodu nasmerovala do USA a do Ázie, štvrtinu obchodu do Európy a zvyšok do krajín Latinskej Ameriky.

Čínsky prezident sa počas návštevy Latinskej Ameriky v roku 2004 vyjadril, že Brazília je pre Čínu najdôležitejším obchodným partnerom v rámci regiónu. V rokoch 2004 až 2005 krajiny podpísali 17 medzivládnych dohôd na posilnenie obchodných a politických vzťahov a podporu dynamického rozvoja bilaterálnych vzťahov. Oficiálne dohody sa týkali tém ako napríklad: spolupráca proti nadnárodnému organizovanému zločinu; extradícia; vesmírne satelity; hygienické normy pre obchod s hovädzím,

⁹FERNÁNDEZ JILBERTO, Alex i HOGENBOOM, Barbara. ***Latin America Facing China. South South Relations beyond the Washington consensus***. New York: Bergham Books, 2012. s.37. ISBN 978-0-85745-623-6.

¹⁰DOMINGUEZ, Jorge i COVARRUBIAS, Ana. ***Routledge Handbook of Latin America in the World***. New York: Routledge, 2015. s. 139. ISBN 978-1-3176-2185-0.

bravľovým mäsom a hydinou; podpora cestovného ruchu a uznanie Ľíny ako trhového hospodárstva.¹¹

Brazília aj Ľína vľak charakterizovali ich strategické partnerstvo viac ako len zameranie na bilaterálne vzťahy. Obaja krajiny sa v tom období snaľili o získanie silnejľieho postavenie v medzinárodnom hospodárstve a vytvorenie akejsi protiváhy k dovtedajľím hospodárskym veľmociam.

Charakter Ľínskych záujmov v najväľej ekonomike Latinskej Ameriky je primárne strategického a zahraniľnoobchodného charakteru, viac než geopolitického. Ľínska ekonomika sa v posledných desaľroľiach vyvíja veľmi rýchlym tempom, spolu s ktorým rastie aj spotreba a dopyt domáceho trhu. Ľína je jeden z najväľľích svetovľch importérov. Z tohto dôvodu Ľína vytvára partnerstvá s ekonomikami, ktoré dokáľu uspokojiľ jej importné poľiadavky. Jednou z takľch krajín je Brazília.

Ľína si prostredníctvom Brazílie zaisľuje hospodársku bezpečnosť a uspokojuje si svoje importné potreby v oblasti poľnohospodárstva a prírodnľch zdrojov. Brazília je krajina, ktorá je veľmi bohatá na nerastné suroviny, najmä ropu a ľeleznú ruda. Tieľ patrí medzi najväľľích svetovľch producentov a exportérov v poľnohospodárskom sektore. Medzi významné poľnohospodárske komodity patrí sója, cukor a mäso.

V oblasti poľnohospodárskej výroby má Brazília v obchode s Ľínou ľpecifickú výhodu. Brazília je druhým najväľľím producentom sójovľch bôbov s produkciou 86,8 mil. ton sóje roľne. Brazília pokrýva 30 % celosvetovej produkcie sóje, ktorá sa pestuje na viac ako 29 mil. hektárov. Brazílska sója má vysoký obsah proteínov, a nie je geneticky modifikovaná, a v tom spoľíva jej výhoda. USA sú síce na prvom mieste v produkcii sóje,

¹¹DOMINGUEZ, Jorge et. al. China's Relations With Latin America: Shared Gains, Asymmetric Hopes. [online]. In: **Inter-American dialogue**. 2006 [cit. 2018 -20-11]. Dostupné na: https://wcfia.harvard.edu/files/wcfia/files/dominguez_chinas.pdf

ale v USA sa pestuje geneticky modifikovaná sója, pričom Čína preferuje geneticky nemodifikované bôby. Brazília pokrýva približne 35 % celkového čínskeho dovozu sóje.¹²

Brazília je tiež druhý najväčší svetový producent železnej rudy vysokej kvality v objeme 440 mil. ton rudy ročne.¹³ a zabezpečuje 16 % celkových čínskych dovozov železnej rudy. Najvýznamnejšie exportné komodity Brazílie do Číny sú suroviny ako železná ruda, ropa a sójové bôby a tvoria 81 % brazílskych exportov do Číny.¹⁴

Ako sme spomínali, na jednej strane je Brazília pre Čínu dôležitý zdroj kľúčových primárnych komodít ako železná ropa a sója. Na druhej strane, Brazília ako sedemnásť najväčšia ekonomika sveta vytvára so svojím 200 mil. trhom príležitosti pre čínskych exportérov a investorov.

Pre Brazíliu bol rozhodujúcim faktorom zahraničnoobchodných vzťahov s Čínou neustále rastúci importný potenciál a spotreba čínskeho trhu, vďaka ktorému si zabezpečuje odbyť pre svoju produkciu. Rast čínskej ekonomiky vytvoril exportné príležitosti pre brazílsky ťažobný a poľnohospodársky sektor. Naopak, rýchlo rastúca konkurencieschopnosť čínskeho priemyslu viedla k zvýšeniu importu komodít ako napríklad elektrotechnika do Brazílie.

¹²KARUGA, James. 10 Countries With Largest Soybean Production. [online]. In: **Worldatlas**. 30.08. 2018 [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: <https://www.worldatlas.com/articles/world-leaders-in-soya-soybean-production-by-country.html>

¹³KAY, Amanda. 10 Largest Iron-producing Countries. [online]. In: **Investing News**. 21.11. 2018 [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: <https://investingnews.com/daily/resource-investing/base-metals-investing/iron-investing/top-iron-producing-countries/>

¹⁴XU, Yanran. **China's Strategic Partnership in Latin Amerika. Case Studies of China's oil Diplomacy in Argentina, Brazil, Mexico and Venezuela, 1991 to 2015**. Maryland: Lexington Books, 2017. s.47. ISBN 978-1-4985-4469-6.

V súľasnosti je Ľína najväľším exportným aj importným partnerom Brazílie. Avľak len jedna päťina brazíľskych exportov a importov sa realizuje s Ľínou. Z hľadiska zahraniľnoobchodnej výmeny môľžeme skonštatovaľ, ůe Ľína je závislá od Brazílie ako od dodávateľa zdrojov a Brazília je závislá na Ľíne ako na odbytovom trhu pre domácu výrobu.

1.3 Vzájomné vzľahy Ľíny a Ľile

Ľile je z geografického hľadiska malý trh, ale pre ázijské krajiny má veľmi dôležitý význam. Vďaka rozsiahlym pobreľiam, množstvu prístavov a relatívnej ekonomickej a demokratickej stabilite (oproti ostatným krajinám Latinskej Ameriky), je Ľile pre Ľínu, ale aj ostatnú Áziu, akýmsi mostom do regiónu Latinskej Ameriky.¹⁵

Ľile je krajina bohatá na nerastné suroviny a minerály. Z hľadiska ůštruktúry hospodárstva má v Ľile dominanciu ůľagobný a spracovateľský priemysel. V takmer vľetkých prípadoch sú ůľagobné spoločnosti väľůinovo vlastnené ůľátom s podporou zahraniľných investorov. Na území Ľile sa nachádza 30 % svetových zásob medi. S ůľagbou 5,86 mil. kubických ton medenej rudy roľne je Ľile najväľším svetovým producentom, a zároveň najväľším dodávateľom medi do Ľíny.¹⁶

Ľína je pre Ľile, spolu so zoskupeniami ako Mercosur, NAFTA a EÚ, strategickým ekonomickým partnerom v integrácii na medzinárodné trhy. Pre zahraniľnoobchodnú politiku Ľile je Ľína dôležitá z hľadiska napľňania svojich exportných cieľov.

¹⁵ROET, Riordan ĩ PAZ, Guadalupe. *Latin America and the Asian Giants: Evolving Ties with China and India*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2016. s. 226. ISBN 978-0-8157-2697-5.

¹⁶Copper mine production in Chile from 2016 to 2020 (in milion metric tons). [online]. In: *The Statistics Portal*. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/767452/copper-production-chile/>

V roku 1949 vznikla Ľínska Ľidová republika. Ľile ale patrilo ku krajinám, ktoré uznávali Ľínsku republiku na Taiwane ako legitímnu Ľínsku vládu. Postupne však krajiny Latinskej Ameriky začali nadväzovať diplomatické vzťahy s Ľínskou Ľidovou republikou. Ľile nadviazalo diplomatické vzťahy s kontinentálnou Ľínou v roku 1970.

Aj napriek tomuto faktu, boli aj naďalej obchodné vzťahy Ľile s Ľínskou republikou dominantnejšie. Vzájomný obchod Ľile s Taiwanom bol v roku 1990 v objeme 600 mil. USD a mnohonásobne prevyšoval vzájomný obchod Ľile s Ľínskou Ľidovou republikou, ktorý bol v tom čase v objeme necelých 80 mil. USD. Zmena nastala po páde Pinochetovho režimu, kedy sa nová vláda zamerala na liberalizáciu zahraničného obchodu s Ľínskou Ľidovou republikou. Ľile tiež podporilo vstup Ľíny do WTO.¹⁷

Liberalizačné tendencie novej vlády vyvrcholili v roku 2006, kedy Ľile a Ľína podpísali dohodu o voľnom obchode. Ľile sa stalo prvou krajinou v regióne Latinskej Ameriky, ktorá mala s Ľínou takýto typ dohody podpísaný.

Po podpísaní dohody sa začalo postupné znižovanie colných taríf na tovary vzájomného obchodu. Obe krajiny sa dohodou zaviazali uviesť do praxe politiku nulových ciel. V roku 2015 vstupovalo už 97% exportov z Ľile do Ľíny s nulovým clom. Po roku od podpísania dohody o voľnom obchode narástol vzájomný obchod o 66 % a Ľína sa tak stala najväčším obchodným partnerom Ľile a svoju pozíciu si udržala dodnes¹⁸

V roku 2017 smerovalo do Ľíny až 27 % z celkových exportov Ľile, čo robí z Ľíny suverénne najväčšieho obchodného partnera. Na druhom mieste je USA, kam smeruje

¹⁷GUTIERREZ, Hernan i CHOU, Lin. Relations between the Republic of China and the Republic of Chile. [online]. In: **Occasional Papers / Reprint Series in Contemporary Asian Studies**. Maryland: School of Law, University of Maryland: 1995, s.37. [cit. 2018-07-12]. Dostupné na: <https://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1125&context=mscas>

¹⁸ROET, Riordan i PAZ, Guadalupe. **Latin America and the Asian Giants: Evolving Ties with China and India**. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2016. s.223. ISBN 978-0-8157-2697-5.

takmer 15 % exportov z Číle. V importe do Číle je na prvom mieste USA a na druhom mieste Argentína.¹⁹

Z hľadiska štruktúry zahraničnej obchodnej výmeny nie sú Číle a Argentína konkurentmi. Z hľadiska exportných a importných potrieb sú ekonomiky silne komplementárne. Argentína umiestňuje do Číle výrobky s vyššou pridanou hodnotou, najmä tovary elektrotechnického, a automobilového priemyslu alebo služby.

Dovoz Argentíny z Číle je vysoko koncentrovaný a ide prevažne o dovoz produktov ťažobného a spracovateľského priemyslu. Nerastné suroviny, kovy a minerály tvoria takmer väčšinu čínskych importov z Číle. Hlavná dovozná komodita Argentíny z Číle je medená ruda alebo výrobky z medi. Dôvodom je rýchly rast odvetví hospodárstva v Argentíne, ktoré sú náročné na spotrebu kovov. Ide najmä o výrobu elektrotechniky, strojov alebo o stavebníctvo, s ktorým je spojená výstavba a budovanie základnej infraštruktúry, ako sú vodovody alebo elektrické siete.²⁰

Víziou Číle do budúcnosti je ale upustiť od modelu závislosti ekonomiky na vývoze medi a ostatných nerastných surovín, a zamerať sa na rozvoj poľnohospodárstva a jeho exportov. Číle ako významný producent ovocia, vína, hydiny a bravčového mäsa vidí sektor poľnohospodárstva ako základ pre rozvoj bilaterálnych vzťahov s Argentínou v nasledujúcej dekáde.

Exportný potenciál Číle do Argentíny v oblasti poľnohospodárstva môžeme pozorovať ale už aj v súčasnosti. Vývoz poľnohospodárskych výrobkov do Argentíny zaznamenal v posledných piatich rokoch významný rast. S rýchlym rastom čínskej ekonomiky narastá počet ľudí v strednej vrstve obyvateľstva.

¹⁹WORKMAN, Daniel. Chile's Top Trading Partners. [online]. In: **World's TOP Exports**. 23.02. 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/chiles-top-import-partners/>

²⁰HEINE, Jorge. China, Chile and free trade agreements. In: **Estudios Internacionales**. Santiago: Instituto de Estudios Internacionales de la Universidad de Chile, 2006, roč. 38, č. 152, s.145. ISSN 0716-0240.

V dôsledku tejto skutočnosti vznikajú nové nákupné preferencie a mení sa štruktúra nákupného košíka. Zvyšuje sa dopyt po vysokokvalitných potravinách a obyvateľstvo si kúpuje už aj výrobky, ktoré boli v minulosti považované za luxusné statky. A práve tento rastúci importný potenciál čínskeho trhu chce v budúcnosti využiť Chile vo svoj prospech.

Vďaka dohode o voľnom obchode a rastúcemu dopytu z Číny sa podarilo Chile v roku 2017 nahradiť Vietnam a stať sa hlavným dodávateľom prvého ovocia na čínsky trh. Aj napriek vysokým prepravným nákladom Chile úspešne umiestnilo na čínsky trh čerešne, hrozno a jablká.

V súčasnosti exportuje do Číny okolo 16% doma vypestovaného ovocia, v porovnaní s rokom 2004, kedy to bolo len 0,4%. Rastúcou vývoznou komoditou do Číny je aj víno. Chile je štvrtým najväčším producentom vína na svete. Od zavedenia bezcolných politiky narástol export vína do Číny z 26 mil. litrov vína ročne v roku 2013 na 154 mil. litrov vína v roku 2015. Chile sa tak stalo druhým najväčším dodávateľom vína do Číny. V Číne sú veľmi obľúbené vína z odrody Cabernet Sauvignon.²¹

Aj napriek vysokým objemom vzájomnej obchodnej výmeny medzi Chile a Čínou, nie sú investičné vzťahy medzi krajinami až také významné. Do Chile bolo v minulosti nasmerovaných veľmi málo investícií a pôžičiek. Väčšina investícií sa koncentrovala do Brazílie, Argentíny, Venezuely a Ekvádoru.

Dôvodom bol fakt, že čínske spoločnosti radi investujú do krajín, kde majú na vládnej úrovni dohodnuté preferenčné podmienky. Chile malo relatívne dobrý prístup na kapitálové trhy, preto necítilo potrebu prispôbovať svoje podmienky, na rozdiel od krajín, ktoré úľelovo upravujú verejné obstarávanie na prilákanie čínskych pôžičiek a investícií. V posledných rokoch ale môžeme vidieť rast čínskych investícií a záujem

²¹ELLIS, Evan. China's Relationship with Chile: The Struggle for the Future Regime of the Pacific. [online]. In: **China Brief Volume**. 22.11.2017 [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: <https://jamestown.org/program/chinas-relationship-chile-struggle-future-regime-pacific/>

Ľínskych investorov. Potenciálne odvetvia na investovanie sú Ťagobný priemysel, poŤohohospodárstvo, stavebný alebo finanĽný sektor.²²

1.4 Ropné partnerstvo Ľíny a Venezuely

Venezuela je jednou zo strategickýĽ ekonomík Latinskej Ameriky. VĽnaka svojej polohe na severnom pobreĽí Latinskej Ameriky a najvĽĽím zásobám ropy na svete sa stáva zaujímavým obchodným partnerom vo svetovom hospodárstve. V regióne Latinskej Ameriky je Venezuela popri Brazílii, Mexiku, Ľile a Argentíne ĽalĽím významným obchodným partnerom Ľíny.

Venezuela je jedným zo zakladajúcich Ľlenov Organizácie krajín vyvĽagajúcich ropu (OPEC), ktorá vznikla v roku 1960. Základné stanovy organizácie boli prijaté v nasledujúci rok v hlavnom meste Venezuely, Caracase. Venezuelské príjmy z ropy sú z 98% percent tvorené príjmami z jej vývozu. Okrem ropy je Venezuela bohatá na nerastné suroviny ako napríklad: zemný plyn, Ľelezná ruda, zlato, bauxit a diamanty.²³

Ropné loĽiská boli objavené v roku 1914 a Venezuela sa tak stala producentom ropy. Venezuela mala v období po objavení ropných loĽísk veĽni blízke politické a ekonomické vzŤahy s USA, ktoré boli vĽak poznaĽené nacionalizáciou ropného priemyslu v roku 1970. Práve to bolo spúĽšĽom k nadviazaniu diplomatickýĽ vzŤahoch Venezuely a Ľíny v roku 1974. SpoĽiatku iĽlo iba o formálne diplomatické vzŤahy. Do roku 1999 sa uskutoĽnila len jedna návĽteva venezuelského prezidenta v Ľíne.²⁴

V 80. a 90. rokoch 20. storoĽia postihol Venezuelu kolaps ekonomiky, ktorý bol zapríĽinený najmä fluktuáciou cien ropy a vnútornou politickou nestabilitou. Od roku 1993

²²ROET, Riordan Ľ PAZ, Guadalupe. ***Latin America and the Asian Giants: Evolving Ties with China and India.*** Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2016. s. 226. ISBN 978-0-8157-2697-5.

²³Venezuela facts and figures. [online]. In: ***The Organisation of the Petroleum Exporting Countries.*** 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné na: https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

²⁴DENOON, David B.H. ***China, The United States and the future of Latin America: U.S.-China Relations.*** New York: New York University Press, 2017. s.123. ISBN 978-1-4789-9928-9.

nastala postupná liberalizácia ropného priemyslu a otvorenie sa zahraničným investíciám. Zahraničné spoločnosti boli motivované pôsobiť v ropnom ťahobnom sektore veľmi výhodným daňovým zaťahením.

V roku 1997 získala Ťínska národná ropná a plynárska korporácia CNCP prostredníctvom medzinárodného tendra práva na ťahbu ropy na dvoch ropných poliach v hodnote 358 mil. USD a hneď nasledujúci rok zaťala s ťahbou. V tom období to bola najväčšia Ťínska investícia v Latinskej Amerike.²⁵

Do tohto obdobia nemala Venezuela záujmy v zásobovaní Ťíny dodávkami ropy s odôvodnením na geografickú vzdialenosť a neefektívnu prepravu z hľadiska nákladovosti. Situácia sa zmenila v roku 1999, kedy bol Hugo Chavez zvolený za prezidenta Venezuely. V tomto období sa zintenzívnili vzájomný politický dialóg medzi Ťínou a Venezuelou, čo viedlo k posilneniu bilaterálnych politických a hospodárskych vzťahov.

V roku 2001 spolu so svojim vstupom do WTO, Ťína ohlásila, že bilaterálne vzťahy s Venezuelou sú na úrovni strategického partnerstva v oblasti spoločného rozvoja. Vlády oboch krajín podpísali viac ako 450 bilaterálnych dohôd a 80 spoločných projektov, ktoré sa financovali prostredníctvom pôťihiek a investícií Ťínskych spoločností a bánk. Jednalo sa najmä o investície do ťahby, spracovania a exportu ropy. Do súľasnosti prijala Venezuela od Ťíny investície vo výťke 62 mld. USD. Tento objem investícií tvorí 53 % celkových investícií, ktoré smeruje Ťína do regiónu Latinskej Ameriky.²⁶

Od roku 2001 zaťínal byť postupne rastúci strategický záujem Ťíny vo Venezuele a viac viditeľný. Primárny záujem Ťíny o nadviazanie bilaterálnych vzťahov

²⁵FERNÁNDEZ JILBERTO, Alex i HOGENBOOM, Barbara. ***Latin America Facing China. South South Relations beyond the Washington consensus***. New York: Bergham Books, 2012. s.127. ISBN 978-0-85745-623-6.

²⁶ REGALADO FLORIDO, Eduardo. Current Economic Relations Between China and Latin America. [online]. In: ***V.R.F. Series***. Tokyo: JETRO, 2009, s.35. [cit. 2018-11-15]. Dostupné na: <http://www.ide.go.jp/library/English/Publish/Download/Vrf/pdf/448.pdf>

s Venezuelou boli nerastné suroviny, ale najmä ropa. Ľína si prostredníctvom liberálnej ropnej politiky Venezuely zabezpečovala svoju energetickú bezpečnosť a stabilný prísun ropy. Venezuela sa tak stala pre Ľínu jedným zo strategických partnerov v ropnej politike na vládnej úrovni. Na druhej strane, s rastúcou výrobnou a exportnou silou svojej ekonomiky si Ľína hľadala nové odbytové trhy, na ktoré mohla expandovať so svojou produkciou výrobkov s vyššou pridanou hodnotou.

Záujmy Ľíny boli komplementárne k záujmom Venezuely. Pre Venezuelu bolo strategické partnerstvo s Ľínou dôležité pri dosahovaní cieľov zahraničnej obchodnej politiky vo viacerých oblastiach. Masívne ľínske investície mali pomôcť ekonomickej a politickej životaschopnosti venezuelského hospodárstva. Ľína zabezpečovala financovanie prostredníctvom výhodných pôžičiek, a umožnila tak Venezuele znížiť závislosť na drahších pôžičkách od klasických finančných inštitúcií. Ľínska rozvojová banka (CDB) poskytla Venezuele miliardy dolárov v pôžičkách s minimálnymi úrokovými sadzbami.

Vývoz ropy tvorí 90% venezuelských exportov na svetové trhy. Aj napriek faktu, že USA boli v minulosti najväčším exportným trhom pre Venezuelu, v poslednej dekáde môžeme vidieť, že vývoz do Ľíny rástol, a naopak do USA klesal. Dôvodom bolo, že Ľína tiež pomáhala Venezuele diverzifikovať teritoriálnu štruktúru exportného portfólia, a zmierňovať tak závislosť Venezuely od USA. Aj vďaka tomu sa pomaly odstraňovala dominancia USA v krajine.²⁷

Pod záštitou strategického partnerstva bolo podpísaných mnoho bilaterálnych dohôd a investičných projektov aj v oblasti podpory a rozvoja ľínskej ropnej diplomacie voči Venezuele. V roku 2001 bola podpísaná dohoda o spolupráci na roky 2001 až 2011 medzi Ministerstvom energie a nerastných zdrojov Venezuely a ľínskou divíziou Shell Petroleum Development Company. Okrem iného boli zavedené aj obchodné dohody o znižovaní cien a dohody o poskytovaní ľínskych nízko úrokových pôžičiek.

²⁷ NILSSON, Manuela i GUSTAFSON, Jan. *Latin American Responses to Globalization in the 21st Century*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2012. s.95. ISBN 978-1-1370-0312-6.

V roku 2004 Venezuela uznala Ľínu za trhovú ekonomiku. Od tohto roku významne narástol zahraničný obchod medzi krajinami. V roku 2012 dosiahol vzájomný obchod hodnotu 23 mld. USD v porovnaní s rokom 2000, kedy to bolo 350 mil. USD.²⁸

Ľínske investície do venezuelského ropného sektora niesli so sebou aj mnoho pozitívnych vedľajších vplyvov na domácu ekonomiku. Ľínske spoločnosti za účelom zefektívnenia priemyslu investovali aj do budovania infraštruktúry, vrátane budovania železníc, telekomunikačných a energetických sietí a výstavby domových jednotiek. Okrem toho, ropná spolupráca medzi Ľínou a Venezuelou akcelerovala rozvoj ekonomiky prostredníctvom podpory domácich subdodávateľských liniek, a vytvárala tak nové investičné príležitosti.

Venezuela je krajina s málo diverzifikovaným hospodárstvom závislým od exportu ropy. Táto skutočnosť je na strane Ľíny pri vyjednávaní vzájomných podmienok spolupráce. Stratégia Ľíny spočíva v tom, že si zaväzuje Venezuelu investíciami do ropného sektora a pôžikami. Ľína na jednej strane stabilizovala makroekonomickú situáciu Venezuely, ale zároveň prehĺbila jej závislosť na produkcii a exporte ropy.

V súčasnosti vyvíja Ľína tlak na reformy vo Venezuele, aby si zabezpečila splácanie dlhov a stabilné dodávky ropy. Problémom je, že financie z pôžičiek, ktoré mali byť použité na zvýšenie produktivity v ropnom sektore boli vládou nezodpovedne mierené na iné účely. V období poklesu cien ropy sa tak prehĺbil dlh Venezuely voči Ľíne a ropný sektor si bude vyžadovať dodatočné investície, čím vzniká kruh závislosti.

Venezuela potrebuje zlepšiť efektivitu ropného sektora a exportu ropy, aby splnila svoje záväzky voči Ľíne a svojim veriteľom doma aj v zahraničí. Dôvodom je skutočnosť, že pre Venezuelu je Ľína ako odberateľ ropy veľmi významný partner v zahraničnom obchodnej politike. Ľína však svoje energetické dodávky diverzifikuje a v importe surovín a ropy sa začína sa orientovať aj na iné krajiny.

²⁸ XU, Yanran. *China's Strategic Partnership in Latin America. Case Studies of China's oil Diplomacy in Argentina, Brazil, Mexico and Venezuela, 1991 to 2015*. Maryland: Lexington Books, 2017. s.73. ISBN 978-1-4985-4469-6.

2. CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Hlavným cieľom diplomovej práce je na základe analýzy zhodnotiť zahraniľnoobchodné vzšahy Ľíny s vybranými krajinami Latinskej Ameriky Ľ Brazíliou, Ľile a Venezuelou. V kontexte zahraniľnoobchodných vzšahov sme sa bližšie pozreli na historický vznik politických a obchodných vzšahov Ľíny k regiónu Latinskej Ameriky ako celku a podrobnejšie si prešli vývoj vo vybraných krajinách.

V práci bolo sledované obdobie od roku 1949, Ľo je vznik Ľínskej Ňdovej republiky až po súľasnosť. Toto Ľasové obdobie považujeme za dostatoľne dlhý Ľasový úsek, vhodný na znázornenie vývoja zahraniľnoobchodných vzšahov medzi Ľínou a krajinami Latinskej Ameriky. Pre názornosť a lepšiu orientáciu v Ľíselných údajoch využívame aj grafické metódy prezentácie vo forme tabuliek a grafov.

Hlavný cieľ dosahujeme prostredníctvom Ľiastkových cieľov, ktoré sú obsiahnuté v dvoch hlavných Ľastiach práce. Prvým Ľiastkovým cieľom je náľrt ekonomickej a politickej situácie a kontextu, v ktorom sa zaľali vyvíjať zahraniľnoobchodné vzšahy krajín Latinskej Ameriky s novozniknutou Ľínskou Ňdovou republikou. Identifikovali sme Ľasový horizont a proces nadviazania diplomatických a obchodných vzšahov s regiónom Latinskej Ameriky ako celku, ale aj s jednotlivými vybranými krajinami.

Druhým Ľiastkovým cieľom je analýza zahraniľnoobchodných vzšahov prostredníctvom pohľadu na jednotlivé krajiny z troch hľadísk. Prvým hľadiskom je štruktúra bilaterálnej obchodnej výmeny s Ľínou. Druhým sledovaným faktorom je skladba priamych zahraniľných investícií medzi krajinami. V trešom kritériu sme sa z globálneho hľadiska pozreli na vplyv zahraniľnoobchodných vzšahov s Ľínou na vybrané krajiny Latinskej Ameriky.

Pre naplnenie hlavného a Ľiastkových cieľov diplomovej práce boli použité metódy, ktoré sú v ekonomických výskumoch najľastejšie využívané a vychádzajú z postupu a štruktúry diplomovej práce.

Pri zbere podkladov pre prvú časť práce, ktorá sa zaoberá opisom obchodných a politických udalostí sme použili metódu analýzy odborných kníh, monografií, kvalifikovaných prác, ale aj tlačených i elektronických článkov.

V analytických častiach práce využívame údaje získane zo štatistických úradov a ekonomických databáz ako sú napríklad databázy Svetovej Banky, Trading Economics alebo nástroj na vizualizáciu dát, The Observatory of Economic Complexity. Pre názornosť a lepšiu orientáciu v číselných údajoch využívame aj grafické metódy prezentácie vo forme tabuliek a grafov.

V práci bolo nevyhnutné využiť metódu analýzy a dedukcie. Pre získanie všeobecného prehľadu o zahraničnoboobchodných vzťahoch medzi krajinami bola využitá metóda analýzy a syntézy ako základ pri práci so štatistickými údajmi.

3. VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

Hospodársky rozvoj Číny sa rýchlo stáva jednou z najvýznamnejších transformácií súčasnosti, so svojim neustále rastúcim vplyvom na medzinárodné trhy s tovarmi a službami. Takisto svojim silnejúcim postavením láka priame zahraničné investície z iných krajín. Investície Čína nie len prijíma, ale narastá aj počet investícií čínskeho pôvodu do zvyšku sveta.

Krajiny Latinskej Ameriky patria do skupiny štátov, ktorých sa táto transformácia svetového hospodárstva bytostne dotýka. Masívny rast čínskej ekonomiky mal v posledných desaťročiach významný vplyv na formovanie a súčasný stav zahraničnéhoobchodných vzťahov s krajinami Latinskej Ameriky.

S každou zmenou vo vývoji medzinárodnej obchodnej výmeny prichádzajú nové príležitosti, ale aj hrozby, ktorým musia zainteresované ekonomiky čeliť. Tieto dve perspektívy odzrkadľujú nové výzvy, ktorým čelia krajiny Latinskej Ameriky v dôsledku zvyšujúcich sa obchodných vzťahov s Čínou. Významným míľnikom, ktorý zintenzívnil zahraničnéhoobchodnú výmenu je vstup Číny do WTO v roku 2001.

Na jednej strane stoja ekonomiky Latinskej Ameriky, extrémne bohaté na komodity šľachového alebo poľnohospodárskeho sektora. Na druhej strane stojí trhový líder a exportér výrobkov s vysokou pridanou hodnotou. Výsledkom sú aktívne a špecifické zahraničnéhoobchodné vzťahy rôznej povahy, intenzity a dôležitosti medzi jednotlivými ekonomikami Latinskej Ameriky a Čínou. Vo všeobecnosti však môžeme povedať, že Čína sa stala pre región Latinskej Ameriky jedným z najdôležitejších zahraničnéhoobchodných partnerov.

3.1 Analýza zahraničnéhoobchodných vzťahov Číny s Brazíliou, Čile a Venezuelou

Zahraničnéhoobchodné vzťahy medzi Čínou a vybranými tromi krajinami vykazujú v 21. storočí dynamický rast. Berúc do úvahy ioraz strategickejší charakter týchto zahraničnéhoobchodných vzťahov je potrebné analyzovať súbor premenných, ktoré definujú povahu týchto vzťahov.

Blíže sa budeme venovať štruktúre vzájomného obchodu, priamym zahraničným investíciám a vplyvom zahraničnéhoobchodných vzťahov na jednotlivé ekonomiky v kontexte nového usporiadania medzinárodného hospodárskeho poriadku.

V tejto časti práce sa zameriavame na celkovú úroveň prieniku čínskeho dovozu na trhy krajín Latinskej Ameriky, zloženie vývozov smerujúcich na čínske trhy a vplyv Číny na rast a štruktúru hospodárstiev Latinskej Ameriky. Cieľom tejto časti práce je získať hlbšie pochopenie postupnej konvergencie Číny a vybraných krajín Latinskej Ameriky v snahe o získanie nových odbytových trhov a budovanie dodávok surovín na pozadí liberalizácie ich vzájomných zahraničnéhoobchodných vzťahoch.

3.2 *Brazília*

Tento rok si pripomíname výročie 45 rokov trvajúceho zahraničnéhoobchodného vzťahu medzi Čínou a Brazíliou. Ako obe krajiny rástli, ich vzťah sa postupom času stával bližší, čo vyvrcholilo podpisom strategického partnerstva v roku 1993. V roku 2004 sa vytvorila čínsko-brazílska komisia pre spoluprácu na vysokej úrovni. V roku 2017 sa vzťahy rozšírili na komplexné strategické partnerstvo, čo je diplomatický status na najvyššej úrovni, ktorý Čína udeľuje svojim dôležitým medzinárodným partnerom. Ekonomickým výsledkom tohto takmer polstoročia trvajúceho zahraničného vzťahu je prvenstvo Číny ako obchodného partnera Brazílie, s USA na druhom mieste.²⁹

Rast čínskej ekonomiky za posledných 15 rokov podporil status Brazílie ako poľnohospodárskej veľmoci. V dôsledku rastúceho čínskeho dopytu po komoditách sa Brazília stala z čínskeho dovozcu potravín tretím najväčším svetovým vývozcom poľnohospodárskych výrobkov na svete.

²⁹TORIBO DANTAS, Alexis a KHALIL JABBOUR, Elias Marco. Brazil and China: An assessment of recent trade relations. [online]. In: **Economics of Agriculture**. Belgrade: The Institute of Agricultural Economics, 2016, roč. 63, č. 1, s. 317. [cit. 01.04. 2019]. ISSN 0352-3462. Dostupné na: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0352-3462/2016/0352-34621601313T.pdf>

Vplyv rastúceho Ľínskeho dopytu umožnil Brazílii úspešne implementovať širokú škálu domácich sociálnych opatrení v období od roku 2004 až 2010. Dôsledkom tejto skutočnosti boli pre brazílsku ekonomiku roky rastu. Aby bolo možné uspokojiť rastúci Ľínsky dopyt bolo potrebné viac produkovať, to vyvolalo dopyt po domácej brazílskej pracovnej sile najmä v primárnych sektoroch hospodárstva. Výsledkom bol nárast pracovnej sily a možnosť vymaniť sa z chudoby pre desiatky miliónov Ľídí.

Okrem toho sa v Brazílii zvýšil objem devízových rezerv, Ľo spôsobilo, že v krajine poklesli domáce úrokové sadzby, a ekonomika sa tak vedela lepšie vysporiadať s medzinárodnou ekonomickou nestabilitou, ktorú so sebou priniesla v roku 2008 globálna finančná kríza.

Od roku 2011 však začala Brazílska ekonomika postupne spomaľovať. Sériu kontroverzných hospodárskych opatrení vtedajšej prezidentky Dilma Rousseffovej a bezprecedentný korupčný škándal narušili dôveryhodnosť politického a hospodárskeho zriadenia. Výsledkom bolo napríklad sprísňovanie finančných podmienok, pokles menového kurzu, rast inflácie, prehĺbovanie rozdielov v príjmoch a nárast korupcie. V neposlednom rade táto recesia spôsobila ochladenie na trhu práce, a tým vrhla milióny Ľídí späť do chudoby a nezamestnanosti.

V roku 2018 hlasovali Brazílčania za radikálnu zmenu. Novým prezidentom sa stal radikálne pravicovo orientovaný bývalý vojenský kapitán Jair Bolsonaro, ktorý prisľúbil transformáciu krajiny. Súčasťou má byť úggle spojenectvo s USA a naopak, rastúci vplyv Ľíny v Brazílii označil za hrozbu. Realitou však je, že vývoz do Ľíny neustále rastie, a aj samotný prezident sa vyjadril, že tomu tak zrejme bude aj počas celého jeho funkčného obdobia. Dôvodom je fungovanie trhového mechanizmu ponuky a dopytu, ktorý si nájde svoju cestu aj napriek inému ideologickému alebo politickému názoru.³⁰

³⁰ ANDEREONI, Manuela. China made Brazil a global agricultural powerhouse. But who benefits? [online]. In: **Dialogo Chino**. 07.01. 2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: <https://dialogochino.net/19746-china-made-brazil-a-global-agricultural-powerhouse-but-who-benefits/>

V nasledujúcej časti práce budeme dokumentovať kľúčové trendy prehlbujúceho sa hospodárskeho vzťahu medzi Brazíliou a Čínou v oblasti bilaterálnych obchodných vzťahov a tokov priamych zahraničných investícií.

3.2.1 Rast a zloženie bilaterálneho obchodu medzi Čínou a Brazíliou

Bilaterálny hospodársky vzťah medzi Čínou a Brazíliou sa rýchlo prehľbuje. Čína a Brazília v súčasnosti zohrávajú aj dôležitejšiu úlohu vo svetovom hospodárstve. Od roku 2001, po vstupe Číny do WTO narástli bilaterálne vzťahy medzi krajinami tak, že v roku 2009 sa Čína stala najväčším obchodným partnerom Brazílie, čím predbehla USA. Táto skutočnosť je v ostrom kontraste s rokom 2001, keď USA predstavovali 25% brazílskeho vývozu a Čína len 3%. Brazílska geografická a odvetvová štruktúra zahraničného obchodu prešla zásadnou zmenou vplyvom rastu obchodu s Čínou.³¹

Na začiatku 21. storočia však bola Čína v Brazílii vnímaná hlavne ako konkurenčná hrozba na trhoch tretích krajín, a najmä v USA. Od toho obdobia ale zaznamenávame, že brazílsky podiel vývozu do USA sa znížoval na polovicu, ale rastúci priamy bilaterálny obchod s Čínou kompenzoval tieto straty, a Čína bola aj viac pozitívne vnímaná v budúcich obchodných vzťahoch s Brazíliou.

S rastúcou populáciou, a tým pádom so zvyšujúcim sa dopytom, nemala Čína na výber, a v roku 2001 znížila dovozné clá na primárne suroviny. To vytvorilo príležitosť pre Brazíliu. Pretože práve primárne suroviny tvoria najdôležitejšiu časť vývozu Brazílie do Číny. Čína je zahraničnou obchodným partner, ktorý má veľké požiadavky na tri základné sektory: energetika, potraviny a nerastné suroviny. Vo vzájomnom zahraničnou obchodnom vzťahu však existuje komplementarita: Čína potrebuje zdroje a Brazília ich vie poskytnúť. Medzi oboma krajinami existuje určitá paralelná situácia a symetria.

³¹NICA, Elvira. Economy and society: the impact of the development of bilateral trade between China and Brazil on the world market. In: **Economics, Management, and Financial Markets**. New York: Addleton Academic Publishers, 2013, roč. 8, č. 3, s. 115. ISSN 1842-3191.

Vzájomný obchod je koncentrovaný na primárne komodity. Brazília dnes vyváža do Číny hlavne tri produkty: sójové bôby, železnú rudu a ropu. Spolu predstavujú viac ako 80% brazílskeho vývozu do Číny. Najväčšiu časť obchodu tvoria sójové bôby. Sójové bôby sa používajú ako krmivo pre čínske ošipané. Konzumácia bravčového mäsa je totiž v Číne veľmi obľúbená.

Brazílska produkcia sóje sa za posledných 15 rokov masívne rozšírila a teraz je vedúcim svetovým producentom. V roku 2004 vypeštovala Brazília takmer 50 mil. ton sójových bôbov. V roku 2018 predstavoval objem vypestovanej sóje 117 mil. ton.³²

Keď porovnáme súčasnú komoditnú štruktúru bilaterálneho obchodu Číny a Brazílie s minulosťou, zistíme diametrálny posun v zastúpení primárneho a sekundárneho sektora na vývoze a dovoze. Dovoz priemyselných výrobkov z Číny do Brazílie prudko vzrástol z 55,4% v roku 1992 na 97,1% v roku 2010 a dovoz primárnych komodít sa znížil zo 44,6% na 2,9%. Naopak, podiel brazílskeho vývozu priemyselných tovarov do Číny sa znížil z 58,8% na 7,8% a podiel vývozu primárneho tovaru sa zvýšil zo 41,2% na 92,2%. Táto zmena v zložení vývozu Brazílie do Číny je odrazom zmeny výrobných štruktúr Číny, keďže Čína sa stala ešte väčším spotrebiteľom surovín a väčším vývozcom priemyselného tovaru. Brazílska výroba sa s ohľadom na export do Číny zase koncentruje na produkty primárneho sektora i poľnohospodárstva a ťažobného priemyslu.³³

Tento zvrät v zložení obchodu je ukazovateľom hlbokšej zmeny v hospodárskej aktivite, ktorú priniesla angažovanosť Číny v Brazílii. Pred 15 rokmi bol dominantný obchodný záujem Brazílie zlepšovanie a zabezpečovanie prístupu na trhy OECD pre vývozy domácich priemyselných výrobcov a poľnohospodárov. Naopak, dnes je obchodný

³²SAMORA, Roberto. Brazil to pass U.S. as world's largest soy producer in 2018. [online]. In: **Reuters**. 11.05. 2018 [cit. 2019-03-12]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-brazil-soy-usa/brazil-to-pass-u-s-as-worlds-largest-soy-producer-in-2018-idUSKBN1IC2IW>

³³WHALLEY, John i MEDIANU, Dana. The Deepening China-Brazil Economic Relationship. In: **CEISifo Economic Studies**. Oxford: OXFORD ACADEMIC, 2013, roč. 59, č. 4, s. 715. ISSN: 1610-241X.

záujem Brazílie poháňaný rastom ľínskej ekonomiky a jej dopytom po primárnych surovinách.

Vďaka relatívne nízkej mzde v minulosti a veľkým množstvom kvalifikovanej pracovnej sily sa nárast celkového obchodu Ľíny od polovice deväťdesiatych rokov prejavil najmä vo výrobe elektrotechnických produktov, a Ľína stala hlavným svetovým centrom priemyslu.

Táto kategória zahŕňa celý rad ěpil kových technológií a mechanických výrobkov, ako sú elektrické stroje, prístroje, zariadenia, telekomunikačné prístroje, prístroje na záznam zvuku, kancelárske stroje a stroje na automatické spracovanie údajov atď.

Pokles brazílskeho podielu priemyselných výrobkov vo vývoze do Ľíny prinútil vyradiť z prevádzky mnohé brazílske výrobné podniky a zaznamenal posun k odvetviám nároľných na primárne zdroje. Dôvodom bola neschopnosť brazílskych výrobcov konkurovať kvalitným, ale lacnejším výrobkom z Ľíny.

Rozvoj infraštruktúry v Ľíne zase akumuloval dopyt po primárnych komoditách. Brazília je krajina bohatá na prírodné zdroje a nerastné suroviny, ktoré úspešne umiestnila na ľínskom trhu. Pozitívnu stránkou zvýšeného ľínskeho dopytu po surovinách bol pre Brazíliu v tom období nárast cien komodít na svetových trhoch, Ľo tiež viedlo k zvýšeniu príjmov pre Brazíliu. Môžeme preto tvrdiť, ěe súľ asný bilaterálny obchodný vzťah Brazílie a Ľíny stavia na komplementárnych hospodárskych štruktúrach.

Z hľadiska súľasnej skladby zahraniľného obchodu smerovalo v roku 2017 z Brazílie do Ľíny 22% všetkých exportov s hodnotou 47,5 mld. USD. Na druhom mieste sú USA, kam smeruje 13% brazílskych exportov.³⁴ Zloženie komoditnej štruktúry vývozu, ktoré exportuje Brazília do Ľíny komodity, ktoré môžeme vidieť v tabuľke Ľ.1.

³⁴Brazil Exports By Country. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-02]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/brazil/exports-by-country>

Tabuľka 1.1: Top 10 vývozných položiek z Brazílie do Číny v roku 2017

Tovar	Hodnota
Olejniny, ovocie, obilniny, semená 43%	20,31 mld.\$
Rudy 23%	10,93 mld.\$
Minerálne palivá a ropa 16%	7,37 mld.\$
Vláknina z dreva, celulóza 5,4%	2,57 mld.\$
Mäso a mäsové výrobky 3,8%	1,79 mld.\$
Čelezo a oceľ 1,2%	592,28 mil.\$
Koša a košičiny 1,1 %	523,02 mil.\$
Stoje, kotly a jadrové reaktory 0,88%	417,57 mil.\$
Lietadlá, kozmické lode 0,85%	404,14 mil.\$
Zvieratá, rastlinné oleje 0,72%	\$342,61 mil.

Prameň Brazil Exports to China. In: Trading economics. 2017. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/brazil/exports/china>

V roku 2017 dosiahol objem importov z Číny výšku 27,32 mld. USD. Z hľadiska krajín, z ktorých Brazília dováža je Čína na prvom mieste s podielom 18% na všetkých brazílskych importoch. V tesnom závесе s podielom 17% je USA.³⁵ Ľo sa týka štruktúry

³⁵Brazil Imports By Country. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-03]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/brazil/imports-by-country>

dovozov z Číny, prevládajú produkty s vyššou pridanou hodnotou, najmä výrobky priemyslu. Podrobný pohľad na dovážané komodity z Číny môžeme vidieť v tabuľke 1.2.

Tabuľka 1.2: Top 10 dovozných položiek z Číny do Brazílie v roku 2017

Tovar	Hodnota
Elektrické stoje a zariadenia 32%	8,86 mld.\$
Stoje, kotly, jadrové reaktory 15%	4,21 mld.\$
Organické chemikálie 8,1%	2,21 mld.\$
Dopravné prostriedky 3,2%	874,36 mil.\$
Plasty 3%	825,18 mil.\$
Optické prístroje 2,5%	692,00 mil.\$
Čelezo a oceľ 2,3%	632,72 mil.\$
Umelé vlákna 2,2%	612,47 mil.\$
Hnojivá 1,9%	523,39 mil.\$
Výrobky zo železa a ocele 1,8%	522, 40mil. \$

Prameň Brazil Imports from China. In: Trading economics. 2017. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/brazil/imports/china>

Pri porovnaní objemov vývozov a dovozov môžeme vidieť trend aktívneho salda obchodnej bilancie pre Brazíliu. Z hľadiska štruktúry vzájomného zahraničného obchodu vyplýva, že Brazília a Čína sú vo svojej výmene silno komplementárne ekonomiky, ktoré si nie sú navzájom konkurenciou. Brazília sa zameriava na vývoz produktov primárneho sektora ako je poľnohospodárstvo a ťažobný priemysel. A naopak, z Číny dováža produkty

priemyslu s vyššou pridanou hodnotou. Spomínaný posun v komoditnej štruktúre bilaterálneho obchodu sa najvýraznejšie prejavil v silnejúcej koncentrácii exportov primárneho sektora Brazílie do Číny.

Pri porovnaní teritoriálnych štruktúr zahraničného obchodu Brazílie a Číny môžeme identifikovať rozdielne trendy. Zahraničný obchod Číny je tiež viac regionálne koncentrovaný ako ten brazílsky. V roku 2017 smerovalo viac ako 45% čínskeho vývozu do Ázie (rozvojová Ázia a ázijsko-pacifická oblasť) a 40 % dovozu Číny pochádzalo z regiónu Ázie. Veľký obchodný podiel Číny s Áziou podnecujú aj dohody Číny o voľnom obchode s Áziou, vrátane dohody o ucelenom hospodárskom partnerstve s Hongkongom a dohody o voľnom obchode s ASEAN-om.

Naopak obchod Brazílie je viac diverzifikovaný a menej regionálne koncentrovaný. Zhruba 35% vývozov a dovozov Brazílie je uskutočňovaných s jej dvomi najväčšími zahraničnými obchodnými partnermi – Čínou a USA. Vývoz Brazílie do Latinskej Ameriky a Karibiku predstavuje v súčasnosti menej ako 15% všetkých brazílskych exportov a 13 % všetkých dovozov.

Medzi rokmi 1996 a 2010 sa podiel exportu Brazílie do vyspelých krajín (Európa, Severná Amerika a Pacifik) znížil z 56,7% na 37,7% a prudko sa zvýšil vývoz do Ázie z 13,2% na 30,6%. Tento jav bol spôsobený rýchlym rastom čínskej ekonomiky a jej čoraz viac dominantnejším postavením v svetovom hospodárstve.³⁶

3.2.2 Priame zahraničné investície Číny a Brazílie

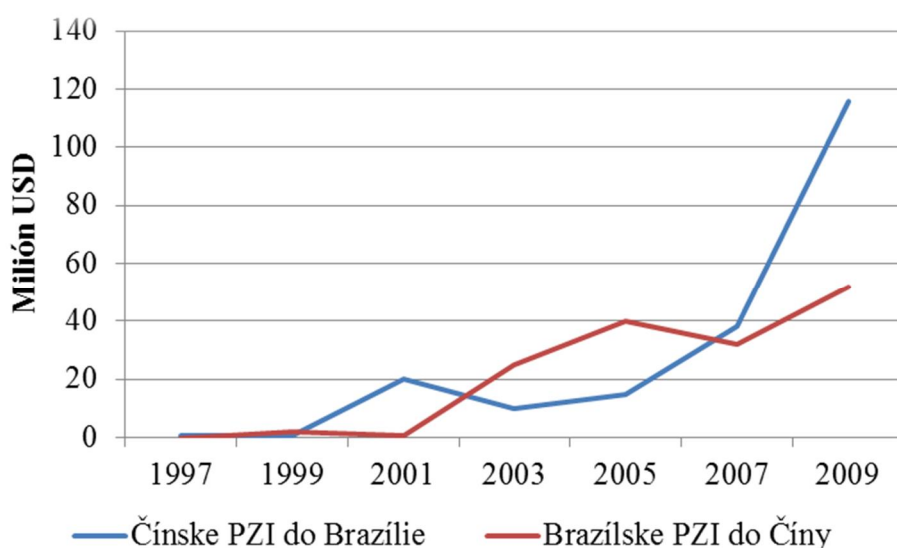
Zahraničnoobchodné vzťahy Číny a Brazílie sú okrem obchodnej výmeny tvorené aj priamymi zahraničnými investíciami. Výraznejší prelom vo vývoji priamych zahraničných investícií môžeme pozorovať od konca 90. rokov.

³⁶WHALLEY, John a MEDIANU, Dana. The Deepening China-Brazil Economic Relationship. In: **CESifo Economic Studies**. Oxford: OXFORD ACADEMIC, 2013, roč. 59, č. 4, s. 716. ISSN: 1610241X

Rast objemov investícií medzi Ľínou a Brazíliou môžeme vidieť na grafe 1.1. V rokoch 1997 až 2009 sa minimálne Ľínske investície v Brazílii prudko zvýžili až na 116 mil. USD v roku 2009. Nárast pozorujeme aj v investíciách Brazílie, ktoré smerovali do Ľíny, a v roku 2009 dosiahli úroveň 52 mil. USD.

Medzi rokmi 1997 a 2008 bol celkový prílev priamych zahraničných investícií do Ľíny z Brazílie vyšší ako odlev priamych zahraničných investícií do Brazílie (225 mil. USD oproti 150 mil. USD), ale v roku 2009 Ľínske priame zahraničné investície do Brazílie stúpili na dovtredy bezprecedentných 116 mil. USD.

Graf 1.1: Priame zahraničné investície medzi Ľínou a Brazíliou 1997 i 2009

Prameň: WHALLEY, John i MEDIANU, Dana. The Deepening China-Brazil Economic Relationship. In: *CESifo Economic Studies*. 2013.

V sledovanom období bolo prilákanie priamych zahraničných investícií jednou z priorít Ľínskej zahraničnej politiky. Ľína ponúkala zahraničným subjektom daňové stimuly, preferenčné podmienky pri prenájme pozemkov alebo zvýhodnené sadzby za využívanie domácich služieb. Okrem stimulov vláda uľahčila proces schvaľovania zahraničných investícií.

Z hľadiska vysielania investícií do Brazílie podporovala Ľínska vláda v tomto období PZI najmä do Ťagobného a poŤohospodárskeho sektora, primárne v oblasti Ťagby ropy, zemného plynu a Ťeleznej rudy.

Ako sme spomínali vyŤšie, pred rokom 2010 sa Ťruktúra Ľínskych investícií prúdiacich do Brazílie zameriavala predovŤetkým na zabezpeĽenie stabilných dodávok primárnych surovín pre Ľínu. Od roku 2010 vŤak pozorujeme zmenu v stratŤgií Ľíny vo vysielaní PZI do Brazílie. Investície sa stávajú Ľoraz viac diverzifikovanými a rozŤrili sa na oblasti elektrotechniky, telekomunikácií, automobilového priemyslu, obnoviteĽnej energie a finanĽných sluŤieb. Brazílske investície do Ľíny smerujú najmä do priemyselných odvetví, ako napríklad výroba ocele, spracovanie nerastných surovín, výroba chladiarenských zariadení, letecký priemysel.³⁷

Do roku 2018 prijala Brazília Ľínske priame zahraniĽné investície v celkom objeme 54 mld. USD prostredníctvom viac ako 100 projektov. Tento objem prijatých investícií tvorí 55% vŤetkých Ľínskych investícií, ktoré smerovali do regiónu Latinskej Ameriky. Len v roku 2017 dosiahli Ľínske investície výŤku takmer 11 mld. USD. To je dobrá správa pre Brazíliu - najväĽšia ekonomika Latinskej Ameriky sa totiž zmieta od roku 2015 s rastúcim verejným dlhom, kedy krajina zaŤila najhorŤiu recesiú vo svojej histórii.³⁸

3.2.3 Vplyv zahraniĽných obchodných vzŤahov s Ľínou na ekonomiku Brazílie

Z analýzy zahraniĽného obchodu a investícií vyplývajú pre Brazíliu viaceré skutoĽnosti a potenciálne hrozby, ktoré je potrebné si uvedomiŤ, a vĽas na ne zareagovaŤ. Z hľadiska komoditnej Ťruktúry zahraniĽnoobchodnej výmeny je ekonomika Brazílie málo

³⁷ GUILHON, Jose Augusto Ľ FERNANDES, Luis Afonso. Chinese investment in Brazil: can it match the relevance of bilateral trade? In: **Asian Perspective**. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2016, roĽ. 40, Ľ. 4, s. 590. ISSN: 0258-9184.

³⁸ Chinese money pours into Brazil as US trade war bites, with US\$54 billion across 100 projects. [online]. In: **South China Morning Post**. 24.07. 2018 [cit. 2019-04-02]. Dostupné na: <https://www.scmp.com/news/china/economy/article/2156536/china-turns-brazil-amid-trade-battle-us>

diverzifikovaná s vysokou závislosťou na produkcii a exporte komodít v relatívne malom počte odvetví primárneho sektora. Ide predovšetkým o poľnohospodársky a ťažobný priemysel.

Koncentrácia hospodárstva v oblasti pestovanie sóje, ťažby železnej rudy a ropy robí ekonomiku zraniteľnou. Ak nastane pokles dopytu v týchto odvetviach, tak ekonomike Brazílie hrozí, že nebude schopná sa pružne prispôbiť novej situácii a nebude mať dostatočne vybudované a pripravené iné odvetvia, ktoré by mali nahradiť menej dopytovaný primárny sektor.

Alarmujúcim dôsledkom orientácie sa na poľnohospodársku produkciu, najmä na neustále zvyšovanie pestovania sóje je degradácia životného prostredia. Od 70. rokov minulého storočia stratil amazonský prales Cerrado takmer polovicu svojej prirodzenej vegetácie kvôli rozširovaniu plantáží a pasienkov.³⁹

S problematikou zameriavania sa len na primárny sektor súvisí aj Nalšia skutočnosť, a tou je vysoká konkurencieschopnosť čínskych výrobných odvetví a masívna expanzia ich produktov na svetové trhy vrátane Brazílie. To vplýva na domáce výrobné odvetvia Brazílie, ktorý nie sú schopné konkurovať výrobkom z Číny. Príkladom je výroba mobilných telefónov v Brazílii. Lacnejšie a konkurencieschopnejšie mobilné telefóny z Číny spôsobili, že Brazília stratila svoj podiel na trhoch krajín Latinskej Ameriky, ale aj v USA.

Riešením na vyriešenie spomínané nástrahy je systematická diverzifikácia hospodárstva. Je preto dôležité sa okrem primárnych sektorov, ktoré produkujú komodity s nízkou pridanou hodnotou, zamerať na systematické budovanie a podporu priemyslu a výrobných odvetví s produkciou tovarov s vyššou pridanou hodnotou, ktoré budú konkurencieschopné na svetových trhoch.

³⁹NICA, Elvira. Economy and society: the impact of the development of bilateral trade between China and Brazil on the world market. In: ***Economics, Management, and Financial Markets***. New York: Addleton Academic Publishers, 2013, roč. 8, č. 3, s. 115. ISSN 1842-3191.

V rámci diverzifikácie ekonomiky je potrebné nezabúdať aj na dynamicky sa rozvíjajúci sektor služieb. Práve ten má s rastom čínskej strednej triedy a jej dopytu potenciál vytvoriť nové obchodné a investičné príležitosti pre budúcu spoluprácu Brazílie a Číny. Tým si Brazília udrží svojich najväčších partnerov a bude im vedom poskytovať nové príležitosti na spoluprácu aj mimo tradičných oblastí doterajších zahraničnoobchodných vzťahov.

Z teritoriálneho pohľadu na zahraničný obchod tvoria polovicu zahraničnoobchodnej výmeny Brazílie dve veľmoci – Čína a USA. Táto závislosť vedie k identickej situácii ako sme už spomínali. Ak Brazília stratí vo svojich strategických odvetviach jedného zo svojich kľúčových odberateľov môže to viesť až ku kolapsu ekonomiky. Vhodným riešením je diverzifikácia a regionalizácia zahraničného obchodu. Po vzore Číny, koncentrovať svoj zahraničný obchod na krajiny Latinskej Ameriky.

Aby mohli byť zahraničnoobchodné vzťahy medzi Brazíliou a Čínou obojstranne výhodné a efektívne, je nutné aby Brazília porozumela lepšie čínskemu trhu. Brazília si taktiež potrebuje vytvoriť jednotné stratégie pre každý sektor hospodárstva v kontexte jej ambícií voči Číne ako svojmu najväčšiemu obchodnému partnerovi. Jednými z prekážok, ktoré musí Brazília prekonať sú napríklad byrokracia, nejednotnosť obchodných a logistických štruktúr.

3.3 Číle

Číle bola prvou latinskoamerickou krajinou, ktorá nadviazala diplomatické vzťahy s Čínskou ľudovou republikou dňa 15. decembra 1970. Vzťahy však stagnovali až do roku 2005, keď obe krajiny podpísali dohodu o voľnom obchode (FTA). Toto bola prvá dohoda o zóne voľného obchodu, ktorú podpísala Čína s krajinou Latinskej Ameriky.

V roku 2016 navštívil Číle čínsky prezident Xi Jinping a oznámil začatie rokovaní o modernizácii dohody o voľnom obchode. Dňa 11. 11. 2017 sa podpísala dohoda o aktualizácii dohody o zóne voľného obchodu, ktorá vstúpila do platnosti 01. 03. 2019.

Jedná sa len o druhú dohodu o modernizácii FTA, ktorú Čína podpísala s nejakým partnerom. Prvá dohoda o modernizácii FTA bola podpísaná s ASEAN-om.⁴⁰

Dôležitou otázkou je, aký bude mať prínos pre vzájomné zahraničnoobchodné vzťahy Číny a Chile vďaka liberalizácii. Rozšírením dohody o voľnom obchode sa počet položiek oslobodených od cla zvýši až na 98% všetkých obchodovateľných položiek. Na strane Číny sa postupne odstraňujú napríklad clá na dovoz výrobkov z dreva z Chile v horizonte troch rokov. Chile medzitým okamžite odstránilo clá na dovoz z Číny na produkty ako je textil, oblečenie alebo domáce spotrebiče.

Dohoda o voľnom obchode tiež pomôže liberalizovať obchod krajín v sektore služieb. Čína otvorí čínskym investorom viac ako 20 sektorov vrátane právnych služieb a služieb v oblasti zábavy alebo distribúcie. Chile na druhej strane otvorí viac ako 40 sektorov vrátane dopravy, výstavby a infraštruktúry.

To ako účinne v praxi funguje dohoda o zóne voľného obchodu v podpore obchodu medzi oboma krajinami môžeme vidieť na porovnaní. V roku 2005, kedy sa podpísala dohoda o voľnom obchode bol bilaterálny obchod medzi Čínou a Chile na úrovni 7 mld. USD. V druhom roku po realizácii dohody sa objem bilaterálneho obchodu zvýšil o 66,34%. Čína sa v tom istom roku stala najväčším obchodným partnerom Chile a túto pozíciu si udržiava dodnes.

3.3.1 Rast a zloženie bilaterálneho obchodu medzi Čínou a Chile

Podľa štatistík čínskych colných orgánov dosiahol bilaterálny obchod v roku 2015 hodnotu 31,88 mld. USD, a v tomto roku sa Chile stalo tretím najväčším obchodným partnerom Číny v Latinskej Amerike. Nasledujúci rok dosiahol vzájomný obchod objem 31,36 miliárd USD, a v roku 2018 to bolo už 42,8 mld. USD s medziročným rastom

⁴⁰SAARIEN, Jeppe. China-Chile FTA Upgraded, New Opportunities for Investors. [online]. In: **China Briefing**. 04.03. 2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/chiles-top-import-partners/>

približne 24%. To predstavuje takmer jednu tretinu celkového zahraničného obchodu Chile.⁴¹

Chilská ekonomika je založená na exporte surovín, ktoré tvoria polovicu celkových vývozov krajiny. Chile je najväčším svetovým producentom medi. Priemyselná výroba predstavuje zhruba 24 % podiel HDP, predovšetkým sa jedná o výrobu celulózy a papiera, strojársku výrobu a produkciu potravín a nápojov. Poľnohospodárstvo spolu s rybolovom a lesným hospodárstvom predstavujú takmer 5 % HDP. Krajina je sebestačná v potravinovej výrobe a je aj významným vývozcom produktov poľnohospodárskeho sektora.⁴²

V roku 2017 bol objem vývoz Chile do Číny 18,75 mld. USD, čo predstavuje dvojnásobok hodnoty vývozu do USA. Z hľadiska štruktúry je vývoz silne koncentrovaný na kovy a nerastné suroviny, najmä meď v niektorej z jej foriem. Vysoký dopyt po medi je spôsobený najmä rozmachom stavebného sektora v Číne, ktorý je náročný na tento materiál. V posledných rokoch Chile šáľa z rastúceho čínskeho dopytu po svojich poľnohospodárskych výrobkoch, ako sú ovocie a mäso, čo sa pretavuje aj do štruktúry exportov, čo môžeme vidieť v tabuľke 1.3.⁴³

⁴¹Trade summary for Chile. [online]. In: **World Integrated Trade Solution**. 2017 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: <https://wits.worldbank.org/CountrySnapshot/en/CHL/textview>

⁴²Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí. Čilská republika. [online]. In: **Ekonomická informácia o teritóriu**. 2018 [cit. 2018-04-02]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/750637/620840/%C4%8Cile+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018>

⁴³Chile exports to China. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/chile/exports/china>

Tabuľka 1.3: Top 10 vývozných položiek z Číny do Spojených štátov v roku 2017

Tovar	Hodnota
Meď 41%	7,66 mld.\$
Rudy 39%	7,28 mld.\$
Vláknina z dreva, Celulóza 7%	1,32 mld.\$
Ovocie a orechy 4,3%	798,39 mil.\$
Alkoholické a nealkoholické nápoje 1,7%	323,63 mil.\$
Anorganické chemikálie a drahé kovy 1,6%	297,57 mil.\$
Drevo a výrobky z dreva 1,6%	292,46 mil.\$
Ryby, kôrovce a mäkkýše 1,5%	272,47 mil.\$
Mäso a mäsové výrobky 0,84%	157,08 mil.\$
Krmivo pre zvieratá a odpad 0,56%	105,86 mil.\$

Prameň Chile exports to China. In: Trading economics. 2017. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/chile/exports/china>

V roku 2017 bol dovoz Číny z Spojených štátov v objeme 15,55 mld. USD.⁴⁴ Z hľadiska štruktúry dovozov sa jedná hlavne o dovoz ťažkých priemyselných výrobkov, elektronických a strojárskych výrobkov. Hlavnými dovoznými komoditami Číny z Spojených štátov sú výrobky ako automobily, elektrické stroje, textil a obuv. Čína nemá rozvinutý priemysel

⁴⁴Chile imports from China. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/chile/imports/china>

dopravných prostriedkov. Dvojstranná dohoda o voľnom obchode s Čínou uľahčuje oslobodenie od cla na dovoz vozidiel, čo je v prospech miestnych čínskych spotrebiteľov.

Tabuľka 1.4: Top 10 dovozných položiek z Číny do Chile v roku 2017

Tovar	Hodnota
Elektrické stroje a zariadenia 22%	3,37 mld.\$
Stoje, kotly, jadrové reaktory 13%	1,95 mld.\$
Oblečenie 7,7%	1,19 mld.\$
Oblečenie háčkové a grikované 7,0%	1,09 mld.\$
Dopravné prostriedky 6,2%	969,76 mil. \$
Obuv 5%	774,0 mil.\$
Železo a oceľ 4,3 %	676,08 mil.\$
Výroky zo železa a ocele 3,7%	577,7 mil.\$
Plasty 3,4%	534,11 mil.\$
Hračky a športové potreby 3,3%	\$ 512,68 mil.

Prameň Chile imports from China. In: Trading economics. 2017. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/chile/imports/china>

3.3.2 Priame zahraničné investície Číny a Chile

Priame zahraničné investície z Číny do Chile dosiahli v rokoch 1974 až 2008 objem 685 mil. USD, čo predstavuje 0,2% z celkových čínskych investícií v zahraničí v tomto období. Ku koncu roka 2015 dosiahol objem priamych zahraničných investícií z Číny do Chile už výšku 203 mil. USD. Stále však boli PZI jednou z najslabších zahraničných obchodných väzieb medzi Chile a Čínou.⁴⁵

Ako sme už spomínali, až donedávna boli čínske investície v Chile aj napriek silnému bilaterálnemu obchodu veľmi obmedzené. Čína sa však čoraz viac zameriava na investície v regióne Latinskej Ameriky prostredníctvom krajín, ako je Chile, ktoré majú rastúce hospodárstvo, stabilnú vládu a dostatok prírodných zdrojov. Chile tiež zvýšilo prioritu v oblasti priamych zahraničných investícií s cieľom znížiť byrokráciu a podporiť nové investície.

V roku 2018 investovali v Chile čínske spoločnosti najmä do odvetvia výroby elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov energie, do ťažobného a poľnohospodárskeho sektora v oblasti pestovania ovocia a chovu lososov. Čína tiež začala konkurovať USA v dodávkach technológií do Chile.

Chile je pre Čínu zaujímavou krajinou na investovanie aj z jedného zásadného dôvodu, a tým je lítium – kľúčový prvok pri výrobe batérií, ktoré sa používajú v mobilných telefónoch alebo elektrických automobiloch – čo robí z Chile atraktívny cieľ, ktorý podporí úsilie Číny o rozšírenie jej globálneho dosahu.

⁴⁵GACHÚZ, Juan Carlos. Chile's Economic and Political Relationship with China. In: *Journal of Current Chinese Affairs*. Hamburg: GIGA German Institute of Global and Area Studies, 2012, roč. 41, č. 1, s. 147. ISSN 1868-1026.

Preto nie je prekvapením, že za najväčšiu zahraničnú investíciu roku 2018 môžeme považovať nákup 24%ného podielu v čínskej lítiovej bani SQM, ktorý zakúpila čínska spoločnosť Tianqi Lithium Corp v hodnote 4 mld. USD.⁴⁶

Táto dohoda so spoločnosťou Tianqi vyvolala obavy z toho, že Čína prevezme kontrolu nad už tak silno koncentrovaným trhom s lítiom. Čínske protimonopolné úrady túto dohodu podrobne preskúmali, čo vyvolalo kritiku čínskeho veľvyslanca v Chile. Čína to brala ako vyjadrenie nedôvery, ktorá môže zanechať negatívne vplyvy na rozvoji hospodárskych a obchodných vzťahov medzi oboma krajinami. Dohoda sa nakoniec ale uzavrela, čo umožnilo spoločnosti Tianqi odkúpiť podiel, s podmienkou, že nemôže vymenovávať svojich zamestnancov do Správnej rady SQM a musí oznamovať regulátorovi svoje budúce obchody s lítiom, ktoré sa budú týkať spoločnosti SQM.

Najším faktorom, ktorý prispieje k narastajúcej čínskej investícii v Chile je skutočnosť, že v novembri 2018 sa Chile pripojilo k 11 krajinám v Latinskej Amerike a Karibiku, vrátane Ekvádoru, Panamy a Kuby, pri podpísaní memoranda o porozumení s Čínou, a stali sa tak účastníkmi čínskej iniciatívy Novej hodvábnej cesty - rozvojovej stratégie s cieľom zlepšenia infraštruktúrneho prepojenia Číny s jej obchodnými partnermi.

Expanzia čínskej iniciatívy Novej hodvábnej cesty so sebou prináša nové čínske investície. Príkladom je príchod 200 kusov elektrických autobusov vyrobených čínskym výrobcom BYD a Yutong do Santiaga, ktorý poukázal na dramatický posun vo vzťahu Číny s Latinskou Amerikou. Čínske dohody s čínskymi firmami BYD a Yutong poskytli hlavnému mestu Chile druhú najväčšiu flotilu elektrických autobusov na svete.⁴⁷

⁴⁶MANDER, Benedict. China's Latin American ambitions on display in Chile [online]. In: **Financial Times**. 25.02. 2019 [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/78a4936e-28b9-11e9-a5ab-ff8ef2b976c7>

⁴⁷Why Asian Business Appetite for Chile Continues To Grow [online]. In: **Chile Today**. 11.03. 2019 [cit. 2019-03-20]. Dostupné na: <https://www.chiletoday.cl/why-asian-business-appetite-for-chile-continues-to-grow/>

3.3.3 Vplyv zahraničného obchodu s Čínou na ekonomiku Chile

Z hľadiska trhových príležitostí, ktoré vytvárajú zahraničný obchod s Chile a Čínou majú čínske podniky na čínskych trhoch značné príležitosti. Príležitosti sú obzvlášť silné v potravinárskom odvetví, pretože dohoda o voľnom obchode umožňuje Chile voľne vyvážať poľnohospodárske produkty do Číny.

To poskytuje možnosti pre čínskych výrobcov potravín, pretože miestna čínska výroba nemôže uspokojiť vnútorný dopyt. S počtom obyvateľov približne 1,4 mld. má Čína takmer jednu pätinu svetovej populácie, ale má iba jednu desatinu svetovej poľnohospodárskej pôdy. Rastúca čínska stredná trieda vo veľkých mestách ako Peking a Čanghaj vedie k rastúcemu dopytu po kvalitnom mäse. A hoci má Čína najväčšiu populáciu ošpaných na svete (viac ako celá EÚ), nemôže uspokojiť miestny dopyt. Mäso patrí kvôli tomu do desiatich najväčších exportných položiek v Chile a nepodlieha tarífam.

Okrem vývozu mäsa dominuje v komoditnej štruktúre exportov do Číny aj ovocie. Napríklad len vývoz avokáda dosiahol objem 30 000 ton v roku 2017. Okrem ovocia sa na čínskom trhu zvyšuje záujem o víno. Francúzski a španielski výrobcovia sa snažia využiť túto trhovú príležitosť, ale aj Chile si pomaly buduje svoju prítomnosť na čínskom trhu v tomto odvetví. Čínske vína v roku 2017 zvýšili objem vyvážaného vína o 30% s hodnotou 254 mil. USD ⁴⁸

V odvetví služieb však existuje veľa príležitostí, ktoré sú posilnené modernizovanou dohodou o voľnom obchode. Dominantným odvetvím sektoru služieb na vzostupe je v súčasnosti cestovný ruch. V roku 2015 Chile zaviedlo bezvízovú politiku pre čínskych občanov, ktorým bolo predtým udelené vízum v USA alebo Kanade. Táto politika posilnila čínsky cestovný ruch. V roku 2017 došlo v Chile k nárastu počtu Číňanov, ktorí navštevujú krajinu o 13,3%. Čína je druhým najväčším zdrojom turistov do

⁴⁸SAARIEN, Jeppe. China-Chile FTA Upgraded, New Opportunities for Investors. [online]. In: **China Briefing**. 04.03. 2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/chiles-top-import-partners/>

Antarktídy a Ľínski cestujúci Ľasto vyuĽívajú Ľílske cestovné spoločnosti ako vstupnú bránu do Antarktídy.⁴⁹

Ľína a Ľile sú komplementárne takmer vo všetkých oblastiach ekonomiky, nie je tam takmer Ľiadna konkurencia. Priemyselné odvetvie v Ľile dúfa, Ľe sa posilní spoluprácu s Ľínskymi partnermi s cieĽom zlepĽiĽ Ľivotnú úroveň týchto dvoch krajín. VzhĽadom na to, Ľe Ľile presúva svoj ekonomický model z nadmernej závislosti od vývozu medi viac smerom k poĽnohospodárskemu vývozu, ktorý sa v budúcnosti stane pilierom zahraniĽnoobchodnej spolupráce s Ľínou.

Na príklade poĽnohospodárskeho sektora alebo cestovného ruchu môĽžeme vidieĽ vysokú pruĽnosť Ľílskej ekonomiky, ktorá správne a vĽas odhalila medzery na Ľínskom trhu a za pomoci vyuĽitia svojich komparatívnych výhod bola schopná adresovaĽ požiadavky rýchlo meniacej sa Ľruktúre nákupného koĽka Ľínskych obyvateĽov. Do budúcnosti to bude pre ekonomiku znamenaĽ znižovanie závislosti na ŤaĽobnom priemysle. Diverzifikovaná ekonomika tak bude menej zraniteĽná voĽi výkyvom na svetových trhoch.

Ľile sa týmto modelom môĽe staĽ úspeĽným príkladom pre ostatné krajiny v regióne Latinskej Ameriky v tom, ako diverzifikovaĽ svoje vývozné a dovozné potreby. KĽľom k dosiahnutiu tohto úspechu je príprava dlhodobej stratégie a získavanie informácií o Ľínskom trhu, zvolieĽ správnu stratégiu vstupu na trh s ohĽadom na konkurenciu a regulaĽné pravidlá prijímajúcej ekonomiky.

RegulaĽné prostredie Ľíny je totiž pomerne zloĽité a neustále sa mení, aby sa prispôsobilo rýchlemu hospodárskemu rastu krajiny. Rozsah a objem príĽžitostí v Ľíne vĽak stojí za to, aby sa investori snaĽili prekonaĽ kultúrne a geografické rozdiely medzi oboma krajinami

⁴⁹Chile relaxes visa policy for Chinese visitors. [online]. In: **China Daily**. 02.07. 2015 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: http://www.chinadaily.com.cn/business/2015-07/02/content_21163131.htm

3.4 Venezuela

Dňa 18.04. 2001 sa Venezuela stala prvou Latinsko Americkou krajinou, ktorá vstúpila do Strategického rozvojového partnerstva s Čínou. Na podpisovaní dohôd, ktorými začali moderné zahraničnoobchodné vzťahy medzi krajinami sa zúčastnil čínsky prezident Jiang Zemin a venezuelský prezident Hugo Chávez.

Tento vzťah bol v roku 2014 povýšený na Komplexné strategické partnerstvo, a v súčasnosti predstavuje najmenej 790 čínskych investičných projektov na území Venezuely, ktoré sú v oblasti infraštruktúry, ťažby ropy, priemyslu a výstavby.

Ekonomika Venezuely je však v súčasnosti v hlbokej politickej aj ekonomickej kríze. Súčasný prezident, Nicolás Maduro, bol opätovne zvolený za prezidenta Venezuely a dňa 10. 01. 2019 sa napriek sporným prezidentským voľbám ujal vlády na ďalšie šesťročné obdobie. Líder opozície Juan Guaidó sa 23. 01. 2019 vyhlásil za dočasného prezidenta. Tento krok bol podporovaný USA, Číňanmi, Nemeckom, Francúzskom, Veľkou Britániou a mnohými ďalšími krajinami Latinskej Ameriky (spolu s desiatkami tisíc demonštrantov vo Venezuele), ale odmietli ho podporiť Čína, Rusko, Turecko, Bolívia atď.⁵⁰

Je však nepravdepodobné, že by táto kríza zrušila široký obchodno-geostrategický vzťah spájajúci Venezuelu a Čínu. Toto dokazujú aj nedávne stretnutia čínskych predstaviteľov a predstaviteľov venezuelskej opozície, ktorá podporuje Juana Guaidó, ktorý sám povedal, že bude udržiavať existujúce obchodné dohody s Čínou. Okrem toho Čína vstúpila do fázy obchodnej expanzie v Latinskej Amerike, ktorá robí Venezuelu základným zdrojom podnikania bez ohľadu na to, kto je v politickom vedení.

⁵⁰ DANIELS, Joe Parkins. Venezuela: who is Juan Guaidó, the man who declared himself president? [online]. In: **The Guardian**. 23.01. 2019 [cit. 2018-05-02]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/15/juan-guaido-venezuelan-opposition-leader-challenging-maduros-rule>

3.4.1 Rast a zloženie bilaterálneho obchodu medzi Čínou a Venezuelou

Venezuela predstavuje pre Čínu obchodné príležitosti, pretože krajiny Latinskej Ameriky potrebujú investície. Čína má kapitál aj technológie. Venezuela má tiež to, čo potrebuje Čína, nerastné suroviny.

V roku 1996 bol obchod Venezuely s krajinami Ázie a Tichomoria sotva v objeme 1,2 mld. USD a hlavným partnerom v tom období bolo Japonsko, pričom bilaterálny obchod sa odhadoval na 700 mil. USD.⁵¹

Rozmach v obchodných vzťahoch medzi Čínou a Venezuelou sa začal začiatkom dvadsiateho prvého storočia. Rýchlo sa rozvíjajúci čínsky dopyt po juhoamerických nerastných, poľnohospodárskych a energetických komoditách zapríčinil, že sa Čína rýchlo stala prvým alebo druhým obchodným partnerom mnohých krajín Latinskej Ameriky.

Čína bola už začiatkom 21. storočia jedným z najväčších svetových dovozcov ropy a snažila sa rozšíriť a diverzifikovať svojich dodávateľov a trhy. V tomto období začala Venezuela i tiež viac deklarovať svoje zábery v oblasti obchodu s ropou v snahe odpútať sa od nadmernej závislosti na Spojených štátoch a naopak, nasmerovať svoj obchod na partnerov v Ázii, ako sú Čína a India. Venezuela má niektoré z najväčších zásob energetických a nerastných surovín na svete, a práve tento fakt prispel k rozvoju zahraničných obchodných vzťahov medzi Čínou a Venezuelou.

Obchodná spolupráca Venezuely a Číny začala výrazne rásť počas prvých rokov funkčného obdobia prezidenta Venezuely, Huga Cháveza. V roku 1999 tvorili čínske výrobky len 0,18% venezuelského dovozu a objem vzájomného obchodu bol menej ako 500 mil. USD ročne.⁵²

⁵¹KAPLAN, Stephen i PENFOLD, Michael. China-Venezuela Economic Relations: Hedging Venezuelan Bets with Chinese Characteristics. [online]. In: **Latin American Program**. 22.09. 2013 [cit. 2018-05-02]. Dostupné na: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/china-venezuela_relations_final.pdf

⁵²RIOS, Xulio. China and Venezuela: Ambitions and Complexities of an Improving Relationship. In: **East Asia Forum Quarterly**. Canberra: Australian National University, 2013, roč. 30, č. 1, s. 57. ISSN 0121-4012.

V roku 2007, po vytvorení Spoločného fondu Číny a Venezuely, sa vzájomný obchod zintenzívnili a prevýžili objem 4 mld. USD. V roku 2009 dosiahol vzájomný obchod objem 7,5 mld. USD, čím sa Čína stala druhým najväčším obchodným partnerom Venezuely a Venezuela najväčšou investičnou destináciou Číny v Latinskej Amerike. V roku 2016 dosiahol vzájomný obchod objem 7,42 mld. USD, z čoho 4,9 mld. USD pochádzalo z venezuelského vývozu a 2,52 mld. USD pochádzalo z čínskeho vývozu.⁵³

V roku 2017 je už podiel Číny na venezuelských importoch 18 % s hodnotou 1,65 mld. USD⁵⁴ a v exporte z Venezuely je dokonca Čína na prvom mieste s podielom 23% a hodnotou 6,42 mld. USD.⁵⁵ Z hľadiska komoditnej štruktúry je venezuelský export extrémne koncentrovaný na vývoz ropy. Dôvodom je systém čínskych pôžičiek, ktorých platby zo strany Venezuely sú realizované práve prostredníctvom dodávok ropy, ale aj drahých kovov. Naopak, dovoz z Číny do Venezuely je viac diverzifikovaný a zameraný najmä na import priemyselných tovarov, čo môžeme vidieť v tabuľkách 5. a 6.

⁵³ What is the trade balance for Venezuela to China? 1999 to 2017 [online]. In: **The Observatory of Economic Complexity**. 2017 [cit. 2018-05-05]. Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/line/hs92/show/ven/chn/all/1999.2017/>

⁵⁴ Where does Venezuela import from? [online]. In: **The Observatory of Economic Complexity**. 2017 [cit. 2018-05-06]. Dostupné na: https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/import/ven/show/all/2017/

⁵⁵ Where does Venezuela export to? [online]. In: **The Observatory of Economic Complexity**. 2017 [cit. 2018-05-06]. Dostupné na: https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/ven/show/all/2017/

Tabuľka 1.5: Top 10 vývozných položiek z Venezuely do Číny v roku 2017

Tovar	Hodnota
Minerálne palivá a ropa 98%	6,28 mld.\$
Chemikálie 1,5%	94,4 mil.\$
Kovy 0,51%	32,5 mil.\$
Plasty 0,075%	4,84 mil.\$
Zvieracie kože 0,056%	3,59 mil.\$
Výrobky z dreva 0,044%	2,84 mil.\$
Potraviny 0,0018 %	116 tis.\$
Textil 0,0015%	97,4 tis.\$
Elektrické prístroje 0,0014%	88,5 tis.\$
Stroje 0,0002%	13 tis.\$

Prameň What does Venezuela export to China? In: The Observatory of Economic Complexity. 2017. Dostupné na:

https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/ven/chn/show/2017/

Tabuľka 1.6: Top 10 dovozných položiek z Číny do Venezuely roku 2017

Tovar	Hodnota
Stroje 35%	575 mil.\$
Kovy 15%	243 mil.\$
Chemikálie 8,6%	141 mil.\$
Textil 8,3%	137 mil.\$
Dopravné prostriedky 7,5%	123 mil.\$
Plasty 7,0%	116 mil.\$
Elektrické prístroje 4,4 %	72,1 mil.\$
Obuv 3,6%	59,2 mil.\$
Výrobky z papiera 3,0%	49,3 mil.\$
Spotrebný tovar 2,8%	46,7 mil. \$

Prameň What does Venezuela import from China? In: The Observatory of Economic Complexity. 2017. Dostupné na:

https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/import/ven/chn/show/2017/

3.4.2 Priame zahraničné investície Číny a Venezuely

Čínske úverové investície sa v Latinskej Amerike rozšírili s osobitnou preferenciou vo Venezuele. Čínska rozvojová banka poskytla od roku 2004 do súčasnosti Latinskej Amerike investície vo výške 150 mld. dolárov, z ktorých viac ako tretina smerovala do Venezuely.⁵⁶

Rok 2004 predstavoval investičný míľnik v zahraničnoboobchodnom vzťahu Číny a Venezuely. Krajiny podpísali dohodu, ktorá im umožnila investovať bez toho, aby museli platiť dane do štátnej pokladnice druhej krajiny. Čína zostala oslobodená od platenia daní zo svojich investícií na území Venezuely a naopak.

Do roku 2005 bola Venezuela cieľom pre viac ako 1 mld. USD v priamych zahraničných investíciách z Číny, viac ako ktorákoľvek iná latinskoamerická krajina. V tom čase pôsobilo vo Venezuele viac ako 20 čínskych spoločností z oblasti ťažby ropy, výstavby železníc, infraštruktúry, telekomunikácií, poľnohospodárstva, výroby spotrebičov a obchodu.⁵⁷

Jeden z najväčších zahraničných dlhov v histórii Latinskej Ameriky sa začal rodiť v roku 2007. V tomto roku totiž vznikol Spoločný fond Číny a Venezuely, ktorý umožnil Venezuele získať od Číny pôžičky v tranžích až do výšky 5 mld. USD, s tým, že splátky Venezuely budú platené ropou. Rozvojová banka Číny, ktorá je štátnym veriteľom, poskytla venezuelskej vláde úver vo výške 37 mld. USD.⁵⁸

⁵⁶SHAPIRO, Daniel i VECINO, Carlos i JING, Li. Exploring China's state-led FDI model: Evidence from the extractive sectors in Latin America. In: **Asia Pacific Journal of Management**. Berlin: Springer, 2018, roč. 35, č. 1, s. 17. ISSN 0217-4561.

⁵⁷CHENG, Joseph - SHI, Huangao. Sino-Venezuelan Relations: Beyond Oil. In: **Issues & Studies**. Taipei: Institute of International Relations, National Chengchi University, 2008, roč. 44, č. 3, s. 123. ISSN 1013-2511.

⁵⁸HO, Prudence. Venezuela Oil Loans Go Awry for China. [online]. In: **The Wall Street Journal**. 18.06. 2015 [cit. 2019-04-12]. Dostupné na: <https://www.wsj.com/articles/venezuela-oil-loans-go-awry-for-china-1434656360>

Presné údaje o podmienkach poskytovania úverov a o projektoch, na ktoré boli úvery poskytované nie sú ľahko dostupné. Faktom je, že úvery viedli ku korupcii zo strany úradníkov venezuelskej vlády, pričom bolo vo Venezuele obvinených desiatky politikov.

Ďalšie projekty financované Spoločným fondom zahŕňali výstavbu a rozšírenie liniek metra v mestách Valencia a Maracaibo, výstavbu a rekonštrukciu mestských komplexov a rozšírenie celonárodného systému pozemnej dopravy. Vďaka Spoločnému fondu bola Čína schopná zriadiť vo Venezuele svoje spoločnosti, napríklad Yutong (výroba autobusov) a Chery (ľahká automobilka).

Venezuela a Čína podpísali v júli 2009 dohodu v hodnote 7,5 mld. USD na vybudovanie železnižnej trate vo Venezuele. Vláda Huga Cháveza tvrdila, že dohoda umožní aj vybudovanie prvej železnižnej stavebnej spoločnosti v Latinskej Amerike, ktorá bude vybudovaná venezuelským železom a čínskou technológiou. Venezuela mala vlastníť 60% akcií spoločnosti a Čína zvyšných 40%. V roku 2015, spoločnosť China Railway Group Ltd, najväčší výrobca vlakov na svete, v tichosti opustil projekt kvôli porušeniu zmluvy z venezuelskej strany. Projekt po sebe zanechal 400 mil. dlh a nedokončenú infraštruktúru v Zaraze, ktorá je drancovaná miestnymi obyvateľmi.⁵⁹

Dňa 21. júla 2017 podpísali Venezuela a Čína dohodu v hodnote 580 mil. USD na šľachobné činnosti. Viac ako 400 mil. USD z tejto sumy bolo vyčlenených na činnosť strategickej aliancie troch významných čínskych spoločností na rozvoj a propagáciu venezuelskej oblasti Arco Minero del Orinoco a aktualizáciu venezuelskej šľachobnej mapy. Arco Minero del Orinoco je oblasť s rozlohou najmenej 111 800 km², čo zodpovedá 12,2% celého územia Venezuely. Oblasť je bohatá na strategické minerály ako železo, zlato, bauxit, diamanty, meď, uhlie, kremík, titán, cín, nikel, kobalt a mnoho ďalších.⁶⁰

⁵⁹SHIH, Han Toh. China Railway Group's project in Venezuela hits snag. [online]. In: **South China Morning Post**. 11.03. 2013 [cit. 2019-04-14]. Dostupné na: <https://www.scmp.com/business/china-business/article/1211846/china-railway-groups-project-venezuela-hits-snap>

⁶⁰DOBSON, Paul. Venezuela's Maduro Secures \$5bn Chinese Loan & Joins Beijing's New Silk Road Initiative. [online]. In: **Venezuelanalysis.com**. 17.09. 2018. [cit. 2019-04-14]. Dostupné na: <https://venezuelanalysis.com/news/14056>

Pre Čínu je mimoriadne cenný ešte jeden nerast, ktorý sa vo Venezuele nachádza. Jeho názov je tórium a má potenciál stať sa ekologickým jadrovým palivom. Venezuela má zásoby tória v južnom štáte Amazonas, ktorý je súčasťou oblasti Arco Minero del Orinoco. Zásoby, ktoré sa tam nachádzajú by sa mohli používať v jadrových reaktoroch najmenej 300 rokov. Čína sa zamerala na tento nerast, ktorý sa môže potenciálne stať zelenou energiou budúcnosti. Okrem toho boli spolu s Indiou prvými krajinami, ktoré vybudovali reaktor na tórium. Čína plánuje využiť tento reaktor na vybudovanie pilotnej elektrárne na tórium. Tóriové reaktory sú do veľkej miery súčasťou čínskej stratégie ako nahradiť fosílnu palivá.

Od roku 2016 Čína zastavila vydávanie nových úverov Venezuele. Odvtedy sa čínski predstavitelia zúčastnili na neoficiálnych stretnutiach s jednotlivými členmi opozície pri hľadaní spôsobov, ako dlhy budú v budúcnosti zaplatené. Čína tlačí na Venezuelu, aby zachovala dohodnutý tok platieb v ropu. Prezident Maduro na konci roka 2018 prisľúbil, že zvýši vývoz ropy do Pekingu. Pôvodné dohody mali zabezpečovať prepravu 300 000 barelov ropy za deň do Číny, v súčasnosti dosahujú sotva 150 000 barelov ropy denne.⁶¹

Dokonca, včasoch keď ostatné krajiny postupne ustúpili od obchodovania s Venezuelou, Čína dokonca zdvojnásobila svoju podporu. Počas uplynulého desaťročia dostala Venezuela z Číny viac ako 62 mld. USD, čo predstavuje 53% všetkých investícií, ktoré Čína poskytla Latinskej Amerike. Čína v súčasnosti vlastní venezuelský zahraničný dlh v hodnote 23 mld. USD.⁶²

⁶¹MONALDI, Francisco. China Can Help Save Venezuela. Here's How. [online]. In: **Americas Quarterly** 23.04. 2019 [cit. 2019-04-27]. Dostupné na: <https://www.americasquarterly.org/content/how-china-can-play-constructive-role-venezuela>

⁶²RENDON, Moises. When Investment Hurts: Chinese Influence in Venezuela. [online]. In: **Center for strategic and international studies**. 03.04.2018 [cit. 2019-05-05]. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/when-investment-hurts-chinese-influence-venezuela>

3.4.3 Vplyv zahraniľ noobchodných vzťahov na ekonomiku Venezuely

Ako sme už spomínali, k decembru 2018 boli zahraniľ noobchodné vzťahy medzi Ľínou a Venezuelou vyústené do viac ako 790 projektov a pôĝil iek vo výĝke viac ako 50 mld. USD, z ktorých Venezuela zaplatila 30 mld. USD v ropných a iných strategických materiáloch a v súľ asnosti dlhuje najmenej 20 mld. USD, ktoré Ľína naľalej úľ tuje v zlate, rope a iných materiáloch.⁶³

Mnohé ľínske rozvojové projekty za posledné desaťroľie vo Venezuele zanikli, väľĝinou boli pohľtené korupciou alebo zlyhalo naplnenie záväzkov, ktoré vyplývalo z projektov a úverov pre Venezuelu.

Aj napriek intenzívnym zahraniľ noobchodným vzťahom s Ľínou a veľkým objemom kapitálu, ľi už prostredníctvom úverov alebo investíľ ných projektov, Venezuela poľas vlády Huga Cháveza schudobnela. Dnes má 94 % domácností nedostatoľ ný príjem, podľa prieskumu o ĝivotných podmienkach, ktorý sa uskutoľ nil v roku 2018. Napriek svojmu multimiliardovému vzťahu s Ľínou je zrejmé, ĝe ekonomika, a v koneľ nom dôsledku Ťdia, nepocíľli to, ĝe by boli obchodným partnerom economickej veľmoci 21. storoľ ia akou je Ľína.

Jeden z problémov je, ĝe zahraniľ noobchodné vzťahy Venezuely a Ľíny zaloĝené na primárnych komoditách, najmä na rope, vytvárali pre krajinu prínosy, ktoré vĝak neboli transformované do udržateľného priemyselného rastu. Dôvodom je najmä vysoká korupcia vo Venezuele a neschopnosť prostriedky, ktoré vláda získala zo zahraniľ noobchodných vzťahov s Ľínou, investovať do vnútorného rozvoja ekonomiky.

Tento problém vznikol už za vlády Huga Cháveza a pokračoval prezidentom Maduro. Maduro si poĝľ iaval od Ľíny prostriedky v miliardových objemoch, príľ om

⁶³RAY, Rebecca. Latin Americas risky China boom: with raw material exports at the center of a fast-growing trade relationship with China, Latin American countries face disproportionate economic, social, and environmental risks, and should be bracing for them now. In: **NACLA Report on the Americas**. New York: North American Congress on Latin America Inc., 2014, roľ . 47, ľ . 3, s. 21. ISSN 1071-4839.

využíval budúce predaje ropy štátnych ropných spoločností ako kolaterál, a nebral do úvahy dôlegitosť ekonomických reforiem v krajine. Namiesto toho zdvojnásobil verejné výdavky a ohrozoval tak hospodárstvo Venezuely. Venezuelská vláda neniesla dôsledky svojich činností, ale ani nemenila svoje správanie.

Venezuelská národná ropná spoločnosť PDVSA už po finančnej kríze zápasila s volatilitou cien komodít. Presuny výnosov národnej spoločnosti na splatenie dlhov vlády sa zakrývali opätovnými investíciami. Ako postupne narastali výdavky vlády začala sa pomyselne zabíjať hus, ktorá sedela na zlatom vajci Venezuely.

V roku 2012 mimovládna organizácia Transparencia Venezuela zverejnila vyšetrenie, v ktorom sa zistili nezrovnalosti v úľtoch o zdrojoch pridelených Spoločnému fondu Číny a Venezuely. Transparencia Venezuela uviedla, že z 29 projektov v hodnote viac ako 6 mld. USD v 15 projektoch chýbali správy o ich dokončení.⁶⁴

V júli 2013, päť mesiacov po prvom zvolení za prezidenta, Nicolás Maduro oznámil zatknutie ôsmich osôb spojených so škandálom za spreneveru vo výške 84 mil. USD pridelených Spoločnému fondu Číny a Venezuely, ktoré boli určené na plány výroby potravín. Toto bol začiatok série oficiálnych vyšetrení korupcie obchodných vzťahov medzi Čínou a Venezuelou.

Andorrský súd v roku 2017 zistil, že vyšetruje sieť najmenej 35 ľudí, z ktorých väčšina je úradníkmi z Chavismo (Chavismo je čínska politická ideológia založená na bývalom prezidentovi Hugovi Chávezovi) za spreneveru viac ako 2 mil. USD v rokoch 2007 až 2012 v venezuelskom ropnom priemysle, ktoré boli uložené v súkromnej banke Andorry.⁶⁵

⁶⁴SIMON, Roberto - SWEIGART, Emilie. What Will Happen When a Corruption Probe Starts in Venezuela? [online]. In: **Americas Quarterly**. 29.04. 2019 [cit. 2019-05-06]. Dostupné na: <https://www.americasquarterly.org/content/what-will-happen-when-corruption-probe-starts-venezuela>

⁶⁵BERWICK, Angus. How a Chinese venture in Venezuela made millions while locals grew hungry. [online]. In: **Reuters**. 07.05. 2019 [cit. 2019-05-07]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/venezuela-china-food/>

Medzi obľahovanými v tomto prípade bol Diego Salazar, bratranec bývalého prezidenta Petróleos de Venezuela (PDVSA) a bývalý venezuelský minister energetiky Rafael Ramírez, ktorý bol zatknutý v Caracase v decembri 2018. Vo vyšetrení, ktoré viedla Andorra sa zistilo, že obľahovaní zhromaždili okolo 200 mil. USD od piatich ínskyh spoločností. Aby mohli získať ínske firmy zmluvy s národnými venezuelskými ropnými spoločnosťami, vyžadovalo si to výber 10% provízieň z istého budúceho zisku na každom rokovaní o budúcich dohodách.

Tento nedostatok transparentnosti pridáva ďalšiu vrstvu k zakorenenej korupcii Madurovho režimu. Venezuela je v súľasnosti zaradená na 168. mieste zo 176 krajín v rebríku korupcie organizácie Transparency International. Je pred krajinami ako Líbya, Jemen, Somáľsko a Severná Kórea.⁶⁶

Ďalší problém, ktorý len dopomohol venezuelskej korupcii bolo, že ínske investície majú iné požiadavky transparentnosti. Ínske investície mali zvyčajne podobu priameho investovania alebo poskytovania úverov prostredníctvom ínskych politických bánk. Ínske investície však boli do Venezuely smerované cez Hongkong, ktorý nezverejňoval konečné destinácie a ínske politické banky neoznamovali podrobné informácie o úveroch podľa krajiny príjemcu. Okrem toho ína odmietla vstúpiť do Parížskeho klubu, ktorý stanovuje normy pre bilaterálne investície. Bez zodpovednosti fóra ako je Parížsky klub má medzinárodné spoločnstvo obmedzené možnosti zistiť skutočný objem investícií, ktorý vznikol medzi ínou a Venezuelou.

V dôsledku krízy vo Venezuele musia ínske banky vynakladať rad nákladov na uľahčenie splácania dlhov vrátane poskytovania doľasného odpustenia dlhov, reštrukturalizácie podmienok nesplatených pôžičiek v krajine, zníženia požadovaných dodávok ropy a lehôt na splácanie splátok. V reakcii na tieto náklady ínske banky preorientovali svoju stratégiu viac smerom k spravodlivému než dlhovému financovaniu, a tiež vyzvali svoje firmy, aby venovali zvýšenú pozornosť svojim investíciám vo venezuelskom energetickom sektore. Medzitým ína naďalej prehľbuje svoje diplomatické

⁶⁶Corruption index Venezuela. [online]. In: **Transparency International**. 2018 [cit. 2019-05-07]. Dostupné na: <https://www.transparency.org/country/VEN>

väzby s venezuelskými aktérmi v celom politickom spektre Venezuely s cieľom posilniť svoje dlhodobé obchodné záujmy nad rámec súľasnej krízy.

Záverom je, že v súľasnej nejasnej politickej a hospodárskej situácii Venezuely bola do Líny vyslaná komisia zastupujúca doľasného prezidenta Venezuely. Venezuela vyjadrila Líne svoj sŕb, že bude nasledovať existujúce bilaterálnej dohody, a potvrdila, že diplomatické kontakty s Línou budú naľalej pokračovať. Odpoveľnou Líny na súľasnú situáciu je, že chce ľo najviac uľahľiť mierové rozhovory a zabezpeľiť, aby sa vytvorili primerané podmienky pre správne riešenie tejto záľegitosti.

ZÁVER

Ľína si s vybranými krajinami Latinskej Ameriky vybuďovala komplementárne zahraniľnoobchodné vzšahy založené na potrebe Ľíny zabezpeľiŝ si stabilné dodávky primárnych surovín, a zároveň si zabezpeľiŝ odbytový trh pre svoje produkty s vyššou pridanou hodnotou.

V prvej ľasti práce sme zistili, že všetky sledované krajiny Latinskej Ameriky nadviazali s Ľínou diplomatické a obchodné vzšahy, ktoré sú v súľasnosti z pohľadu oboch strán veľmi významné. V druhej ľasti diplomovej práce sme sledovali štruktúru bilaterálnej obchodnej výmeny a skladbu priamych zahraniľných investicií. Na základe zistených údajov sme vyhodnotili vplyv zahraniľnoobchodných vzšahov s Ľínou na vybrané krajiny Latinskej Ameriky. Identifikovali sme spoločné a rozdielne trendy a prístupy krajín vybraných Latinskej Ameriky vo vývoji zahraniľnoobchodných vzšahoch s Ľínou.

Z analýzy komoditnej a teritoriálnej štruktúry vzájomnej obchodnej výmeny sme zistili, že ambície Ľíny majú veľgý vplyv na smerovanie zahraniľnoobchodných vzšahov ako samotné krajiny Latinskej Ameriky. Dôvodom je veľgá ekonomická sila ľínskej ekonomiky a jej schopnosť obojstranne benefitovať zo vzájomnej spolupráce Ľi ľi uť na strane vývozu alebo dovozu. V tejto skutoľnosti by sme videli deficit krajín Latinskej Ameriky, ktoré si v súľasnosti vedia zabezpeľiŝ odbytové trhy v Ľíne, ale najmä len v primárnom sektore. Ľínska exportná expanzia skôr ekonomiky Latinskej Ameriky ohrozuje. Vyvážané produkty výrobných a priemyselných odvetví s vysokou konkurencieschopnosťou vytľáľajú postupne z trhu produkty priemyselnej výroby krajín Latinskej Ameriky, ktoré nie sú schopné ponúknuŝ na domáce a svetové trhy konkurencieschopné alternatívy k ľínskym produktom.

Vzšahy založené na komoditách môžu rýchlo oľiviŝ hospodárstvo v krajinách bohatých na zdroje, ale nevyťaduť si vybudovanie veľgjej inštitucionálnej kapacity. Zatiaľľo Ľína môže teraz tieto ekonomiky podporovať, zmena v poľiadavkách na komodity alebo objavenie lacnejšieho tovaru inde by mohlo znamenaŝ, že región opustí.

Ako sme už spomínali, expanzia zahraniľnoobchodných vzťahov medzi Ľínou a krajinami Latinskej Ameriky môže poskytnúť krátkodobé príležitosti, ako je zrejmé z vývozu primárnych produktov, prináša však so sebou aj dlhodobé výzvy. Ak nie sú správne riešené, majú potenciál vyvolať priame a nepriame procesy, ktoré by mohli zvýšiť vonkajšiu štruktúrnú zraniteľnosť krajín Latinskej Ameriky závislých na Ľíne. V tejto súvislosti sme identifikovali v každej z vybraných krajín Latinskej Ameriky rozdielny prístup a trend v zahraniľnoobchodnom vzťahu voľ i Ľíne.

O optimistickom prístupe môžeme hovoriť v prípade Ľile, ktoré vníma vzostup Ľíny ako príležitosť na konsolidáciu nového medzinárodného poriadku. Vzhľadom na svoju pozíciu producenta surovín je schopný adresovať potreby rastúcemu Ľínskemu trhu a spotreby. Dôležitým momentom je ale to, že nové obchodné a investičné príležitosti nechce vytvárať len v rámci už existujúcich zahraniľnoobchodných vzťahoch, ale proaktívne vytvára príležitosti v iných odvetviach hospodárstva, ktoré uspokojia nové potreby rastúcej Ľínskej strednej triedy. Konkrétne sa jedná o postupnú orientáciu z ťagobného sektora na poľnohospodársky priemysel, ktorý bol schopný včas zachytiť meniacu sa štruktúru spotreby Ľínskeho trhu a je pripravený ponúknuť Ľíne novú alternatívu v zahraniľnoobchodných vzťahoch, a tým si zabezpečiť dlhodobé výhody, ktoré budú z tohto spojenectva plynúť.

V Brazílii môžeme pozorovať prístup stagnácie. Brazília je takmer absolútnym producentom surovín a vie adresovať potreby rastúceho Ľínskeho trhu a spotreby, ale len v primárnom sektore. Identifikovali sme vysoké riziko závislosti a regresie, ktoré sa vyznaľuje špecializáciou na vývoz primárnych komodít. A v tom istom Ľase môžeme pozorovať oslabovanie systému domácich producentov z dôvodu konkurenľných tlakov Ľínskych vývozov. Brazília je v súľasnosti schopná prijímať len krátkodobé výhody zo vzájomných vzťahov. Krajina nie je schopná pripraviť plán stratégie pre dlhodobé smerovanie spolupráce s Ľínou s ohľadom na diverzifikáciu domáceho hospodárstva a znižovania závislosti na primárnom sektore.

Najpesimistickejšia situácia je v súľasnosti vo Venezuele, v ktorej prebieha politická a ekonomická kríza. Nemôžeme tvrdiť, že zahraniľnoobchodné vzťahy s Ľínou sú príľinou vzniku tejto krízy. Vieme však na základe analýzy vyhodnotiť, že zahraniľnoobchodné vzťahy Venezuely a Ľíny založené na primárnych komoditách, najmä rope vytvárali pre

krajinu prínosy, ktoré však neboli transformované do udržateľného priemyselného rastu. Dôvodom je najmä vysoká korupcia vo Venezuele a neschopnosť prostriedky, ktoré vláda získala zo zahraničného obchodu s ňou investovať do vnútorného rozvoja ekonomiky. Táto situácia vyvrcholila až do štádia, kedy nie je Venezuela schopná splácať svoje záväzky, ktoré jej vyplývajú zo zahraničného obchodu s ňou.

Hospodársky rozvoj Latíny sa rýchlo stáva jednou z najvýznamnejších transformácií súčasnosti, so svojim neustále rastúcim vplyvom na medzinárodné trhy s tovarmi a službami. Krajiny Latinskej Ameriky patria do skupiny štátov, ktorých sa táto transformácia svetového hospodárstva bytostne dotýka. Masívny rast ľúskej ekonomiky mal v posledných desaťročiach významný vplyv na formovanie a súčasný stav zahraničného obchodu s krajinami Latinskej Ameriky.

Z analýzy nám vyplýva skutočnosť, že z pohľadu krajín Latinskej Ameriky je potrebné vedieť pozitívne využiť výhody, ktoré im plynú zo vzájomných zahraničného obchodu s ňou. Je však potrebné vytvoriť nové výzvy a príležitosti na rozvoj zahraničného obchodu s ňou do budúcnosti s cieľom rozvoja konkurencieschopnejšieho vnútorného hospodárstva. Venezuela je varovným príkladom, že nadmerná závislosť na exporte jednej komodity, korupcia a neefektívne využitie zahraničných investícií môžu prispieť svojim dielom ku ekonomickej a politickej kríze krajiny.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. Tlačené knihy, monografie, vedecko-kvalifikačné práce

1. CUI, Shoujun - PÉREZ GARCÍA, Manuel. ***China and Latin America in Transition: Policy Dynamics, Economic Commitments, and Social Impacts***. Berlin: Springer, 2016. 266s. ISBN 978-1-1375-4080-5.
2. DENOON, David B.H. ***China, The United States and the future of Latin America: U.S.-China Relations***. New York: New York University Press, 2017. 399s. ISBN 978-1-4789-9928-9.
3. DOMINGUEZ, Jorge i COVARRUBIAS, Ana. ***Routledge Handbook of Latin America in the World***. New York: Routledge, 2015. 482s. ISBN 978-1-3176-2185-0.
4. ELLIS, Rober Evans. ***China in Latin America: the whats and wherefores***. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2009. 329s. ISBN 978-1-5882-6675-0.
5. FERNÁNDEZ JILBERTO, Alex i HOGENBOOM, Barbara. ***Latin America Facing China. South South Relations beyond the Washington consensus***. New York: Bergham Books, 2012. 195s. ISBN 978-0-85745-623-6.
6. GRANSOW, Bettina. ***China's South-South Relations***. Münster: LIT Verlag, 2013. 138s. ISBN 978-3-6439-0346-4.
7. JENKINS, Rhys. ***How China is Reshaping the Global Economy: Development Impacts in Africa and Latin America***. Oxford: Oxford University Press, 2018. 440s. ISBN 978-0-1925-6924-0.
8. LOCATELLI, Niccolo. ***China in Latin Amerika: Political and Economic Implications of Beijing's Involvement in the Region***. Boca Raton: Dissertation, 2010. 139s. ISBN 101-59942-390-1.

9. MYERS, Margaret i WISE, Carol. ***The Political Economy of China i Latin America Relations in the New Millennium***. New York: Routledge, 2016. 293s. ISBN: 978-1-1386-6618-4.
10. NILSSON, Manuela i GUSTAFSON, Jan. ***Latin American Responses to Globalization in the 21st Century***. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2012. 267s. ISBN 978-1-1370-0312-6.
11. ROET, Riordan i PAZ, Guadalupe. ***China's Expansion into the Western Hemisphere: Implications for Latin America and the United States***. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2008. 276s. ISBN 978-0-8157-7554-6.
12. ROET, Riordan i PAZ, Guadalupe. ***Latin America and the Asian Giants: Evolving Ties with China and India***. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2016. 336s. ISBN 978-0-8157-2697-5.
13. SCHUANGRONG, He. ***China - Latin America Relations: Review and Analysis***. Reading: Paths International Ltd, 2012. 162s. ISBN 978-1-8446-4128-4.
14. XU, Yanran. ***China's Strategic Partnership in Latin America. Case Studies of China's oil Diplomacy in Argentina, Brazil, Mexico and Venezuela, 1991 i 2015***. Maryland: Lexington Books, 2017. 157s. ISBN 978-1-4985-4469-6.
15. ZHENXING, Su. ***China And Latin America: Economic And Trade Cooperation In The Next Ten Years***. Singapur: World Scientific, 2017. 708s. ISBN 978-9-8132-0230-6.

2. Ľáľanky v tľáľenom ľasopise

16. BENITA, Francisco i URZUA, Carlos. Mirror trade statistics between China and Latin America. In: ***Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies***. Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 2016, roľ. 9, ľ. 3, s. 177 i 189. ISSN 1754-4408.

17. CASANOVA, Carlos i FERREIRA, Romina. Measuring Latin America's export dependency on China. In: ***Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies***. Bingley: Emerald Group Publishing Limited, 2016, roľ. 9, ľ. 3, s. 213 i 233. ISSN 1754-4408.
18. CHENG, Joseph - SHI, Huangao. Sino-Venezuelan Relations: Beyond Oil. In: ***Issues & Studies***. Taipei: Institute of International Relations, National Chengchi University, 2008, roľ. 44, ľ. 3, s. 99 i 147. ISSN 1013-2511.
19. GACHÚZ, Juan Carlos. Chile's Economic and Political Relationship with China. In: ***Journal of Current Chinese Affairs***. Hamburg: GIGA German Institute of Global and Area Studies, 2012, roľ. 41, ľ.1, s. 133 i 154. ISSN 1868-1026.
20. GUILHON, Jose Augusto i FERNANDES, Luis Afonso. Chinese investment in Brazil: can it match the relevance of bilateral trade? In: ***Asian Perspective***. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2016, roľ. 40, ľ. 4, s. 579 i 602. ISSN: 0258-9184.
21. HEINE, Jorge. China, Chile and free trade agreements. In: ***Estudios Internacionales***. Santiago: Instituto de Estudios Internacionales de la Universidad de Chile, 2006, roľ. 38, ľ. 152, s. 143 i 147. ISSN 0716-0240.
22. HEINE, Jorge. The Chile-China paradox: Burgeoning trade, little investment. In: ***Asian Perspective***. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2016, roľ. 40, ľ. 4, s. 653 i 673. ISSN 0258-9184.
23. JENKINS, Rhys. China and Brazil: Economic Impacts of a Growing Relationship. In: ***Journal of Current Chinese Affairs***. Hamburg: German Institute of Global and Area Studies, 2012, roľ. 41, ľ. 1, s. 21 i 47. ISSN 1868-1026.
24. NICA, Elvira. Economy and society: the impact of the development of bilateral trade between China and Brazil on the world market. In: ***Economics, Management, and Financial Markets***. New York: Addleton Academic Publishers, 2013, roľ. 8, ľ. 3, s. 113 i 118. ISSN 1842-3191.

25. PETERS, Enrique Dussel. Recent China-LAC trade relations: implications for inequality? In: ***Geopolitics, History, and International Relations***. New York: Addleton Academic Publishers, 2013, roļ. 5, ļ. 2, s. 44 ģ 72. ISSN 1948-9145.

26. RASOULINEZHAD, Ehsan. China's foreign trade policy with OPEC member countries. In: ***Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies***. Bingley: Emerald Publishing Limited, 2017, roļ. 10, ļ. 1, s. 61 ģ 81. ISSN 1754-4408.

27. RAY, Rebecca. Latin America's risky China boom: with raw material exports at the center of a fast-growing trade relationship with China, Latin American countries face disproportionate economic, social, and environmental risks, and should be bracing for them now. In: ***NACLA Report on the Americas***. New York: North American Congress on Latin America Inc., 2014, roļ. 47, ļ. 3, s. 19 ģ 24. ISSN 1071-4839.

28. RIOS, Xulio. China and Venezuela: Ambitions and Complexities of an Improving Relationship. In: ***East Asia Forum Quarterly***. Canberra: Australian National University, 2013, roļ. 30, ļ. 1, s. 53 ģ 63. ISSN 0121-4012.

29. SHAPIRO, Daniel ģ VECINO, Carlos ģ JING, Li. Exploring China's state-led FDI model: Evidence from the extractive sectors in Latin America. In: ***Asia Pacific Journal of Management***. Berlin: Springer, 2018, roļ. 35, ļ. 1, s. 1 ģ 27. ISSN 0217-4561.

30. VIANNA, Andre. The impact of exports to China on Latin American growth. In: ***Journal of Asian Economics***. Amsterdam: Elsevier Inc., 2016, ļ. 47, s. 58 ģ 66. ISSN 1049-0078.

31. WHALLEY, John ģ MEDIANU, Dana. The Deepening China-Brazil Economic Relationship. In: ***CESifo Economic Studies***. Oxford: OXFORD ACADEMIC, 2013, roļ. 59, ļ. 4, s. 707 ģ 730. ISSN: 1610-241X.

32. WISE, Carol. The China Conundrum: Economic Development Strategies Embraced by Small States in South America. In: **Colombia Internacional**. Bogota: Departamento de Ciencia Política y Centro de Estudios Internacionales. Facultad de Ciencias Sociales, Universidad de los Andes, 2012, 1. 75, s. 131 i 170. ISSN 0121-5612.
33. WISE, Carol. Playing both sides of the Pacific: Latin America's free trade agreements with China. In: **Pacific Affairs**. Vancouver: University of British Columbia, 2016, roľ. 89, 1. 1, s. 75 i 101. ISSN 1715-3379.

3. Ľánky v elektronických časopisoch, zborníkoch a iné príspevky

34. ANDEREONI, Manuela. China made Brazil a global agricultural powerhouse. But who benefits? [online]. In: **Dialogo Chino**. 07.01. 2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: <https://dialogochino.net/19746-china-made-brazil-a-global-agricultural-powerhouse-but-who-benefits/>
35. BERWICK, Angus. How a Chinese venture in Venezuela made millions while locals grew hungry. [online]. In: **Reuters**. 07.05. 2019 [cit. 2019-05-07]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/venezuela-china-food/>
36. Brazil Exports By Country. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-02]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/brazil/exports-by-country>
37. Brazil Exports to China. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-02]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/brazil/exports/china>
38. Brazil Imports By Country. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-03]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/brazil/imports-by-country>
39. Brazil Imports from China. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-02]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/brazil/imports/china>

40. Copper mine production in Chile from 2016 to 2020 (in milion metric tons). [online]. In: **The Statistics Portal**. 2018 [cit. 2018-12-05]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/767452/copper-production-chile/>
41. Corruption index Venezuela. [online]. In: **Transparency International**. 2018 [cit. 2019-05-07]. Dostupné na: <https://www.transparency.org/country/VEN>
42. DANIELS, Joe Parkins. Venezuela: who is Juan Guaidó, the man who declared himself president? [online]. In: **The Guardian**. 23.01. 2019 [cit. 2018-05-02]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/15/juan-guaido-venezuelan-opposition-leader-challenging-maduros-rule>
43. DOBSON, Paul. Venezuela's Maduro Secures \$5bn Chinese Loan & Joins Beijing's New Silk Road Initiative. [online]. In: **Venezuelanalysis.com**. 17.09. 2018. [cit. 2019-04-14]. Dostupné na: <https://venezuelanalysis.com/news/14056>
44. DOMINGUEZ, Jorge a kol. China's Relations With Latin America: Shared Gains, Asymmetric Hopes. [online]. In: **Inter-American dialogue**. 2006 [cit. 2018 -20-11]. Dostupné na: https://wcfia.harvard.edu/files/wcfia/files/dominguez_chinas.pdf
45. ELLIS, Evan. China's Relationship with Chile: The Struggle for the Future Regime of the Pacific. [online]. In: **China Brief Volume**. 22.11.2017 [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: <https://jamestown.org/program/chinas-relationship-chile-struggle-future-regime-pacific/>
46. FRYBA CHRISTENSEN, Steen - RAMOS BECARD, Danielly Silva. China-Latin America Relations: Main Themes, Main Problems. [online]. In: **Journal of China and International Relations: Special Issue**. Aalborg University: Aalborg University Press, 2016, 176s. [cit. 2018 -07-11]. Dostupné na: <https://journals.aau.dk/index.php/jcir/article/view/1586/1286>

47. GUERRERO, Francisca. Foreign Investment: Project portfolio grows 82% in 2018 [online]. In: **Invest Chile**. 08.01. 2019 [cit. 2019-03-10]. Dostupné na: <https://investchile.gob.cl/inversion-extranjera-cartera-de-proyectos-crecio-82-en-2018/>

48. GUTIERREZ, Hernan ï CHOU, Lin. Relations between the Republic of China and the Republic of Chile. [online]. In: **Occasional Papers / Reprint Series in Contemporary Asian Studies**. Maryland: School of Law, University of Maryland: 1995, 54s. [cit. 2018-07-12]. Dostupné na: <https://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1125&context=mscas>

49. HO, Prudence. Venezuela Oil Loans Go Awry for China. [online]. In: **The Wall Street Journal**. 18.06. 2015 [cit. 2019-04-12]. Dostupné na: <https://www.wsj.com/articles/venezuela-oil-loans-go-awry-for-china-1434656360>

50. Chile exports to China. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/chile/exports/china>

51. Chile imports from China. [online]. In: **Trading economics**. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/chile/imports/china>

52. Chile relaxes visa policy for Chinese visitors. [online]. In: **China Daily**. 02.07. 2015 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: http://www.chinadaily.com.cn/business/2015-07/02/content_21163131.htm

53. Chinese money pours into Brazil as US trade war bites, with US\$54 billion across 100 projects. [online]. In: **South China Morning Post**. 24.07. 2018 [cit. 2019-04-02]. Dostupné na: <https://www.scmp.com/news/china/economy/article/2156536/china-turns-brazil-amid-trade-battle-us>

54. KAPLAN, Stephen ï PENFOLD, Michael. China-Venezuela Economic Relations: Hedging Venezuelan Bets with Chinese Characteristics. [online]. In: **Latin American Program**. 22.09. 2013 [cit. 2018-05-02]. Dostupné na: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/china-venezuela_relations_final.pdf

55. KARUGA, James. 10 Countries With Largest Soybean Production. [online]. In: **Worldatlas**. 30.08. 2018 [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: <https://www.worldatlas.com/articles/world-leaders-in-soya-soybean-production-by-country.html>

56. KAY, Amanda. 10 Largest Iron-producing Countries. [online]. In: **Investing News**. 21.11. 2018 [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: <https://investingnews.com/daily/resource-investing/base-metals-investing/iron-investing/top-iron-producing-countries/>

57. LULU, Hou a kol. China, Chile on the fast track for economic and trade cooperation. [online]. In: **People's Daily**. 2018 [cit. 2019-03-03]. Dostupné na: https://www.usfq.edu.ec/sobre_la_usfq/servicios/instituto_confucio/Documents/Diario_del_Pueblo/China_Chile_on_the_fast_track_for_economic_and_trade_cooperation.pdf

58. MANDER, Benedict. China's Latin American ambitions on display in Chile [online]. In: **Financial Times**. 25.02. 2019 [cit. 2019-03-13]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/78a4936e-28b9-11e9-a5ab-ff8ef2b976c7>

59. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí. Írská republika. [online]. In: **Ekonomická informácia o teritóriu**. 2018 [cit. 2018-04-02]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/750637/620840/%C4%8Cile+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018>

60. MONALDI, Francisco. China Can Help Save Venezuela. Here's How. [online]. In: **Americas Quarterly** 23.04. 2019 [cit. 2019-04-27]. Dostupné na: <https://www.americasquarterly.org/content/how-china-can-play-constructive-role-venezuela>

61. REGALADO FLORIDO, Eduardo. Current Economic Relations Between China and Latin America. [online]. In: **V.R.F. Series**. Tokyo: JETRO, 2009, 40s. [cit. 2018-11-15]. Dostupné na: <http://www.ide.go.jp/library/English/Publish/Download/Vrf/pdf/448.pdf>

62. RENDON, Moises. When Investment Hurts: Chinese Influence in Venezuela. [online]. In: **Center for strategic and international studies**. 03.04.2018 [cit. 2019-05-05]. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/when-investment-hurts-chinese-influence-venezuela>
63. SAARIEN, Jeppe. China-Chile FTA Upgraded, New Opportunities for Investors. [online]. In: **China Briefing**. 04.03. 2019 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/chiles-top-import-partners/>
64. SAMORA, Roberto. Brazil to pass U.S. as world's largest soy producer in 2018. [online]. In: **Reuters**. 11.05. 2018 [cit. 2019-03-12]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-brazil-soy-usa/brazil-to-pass-u-s-as-worlds-largest-soy-producer-in-2018-idUSKBN1IC2IW>
65. SHIH, Han Toh. China Railway Group's project in Venezuela hits snag. [online]. In: **South China Morning Post**. 11.03. 2013 [cit. 2019-04-14]. Dostupné na: <https://www.scmp.com/business/china-business/article/1211846/china-railway-groups-project-venezuela-hits-snag>
66. SIMON, Roberto - SWEIGART, Emilie. What Will Happen When a Corruption Probe Starts in Venezuela? [online]. In: **Americas Quarterly**. 29.04. 2019 [cit. 2019-05-06]. Dostupné na: <https://www.americasquarterly.org/content/what-will-happen-when-corruption-probe-starts-venezuela>
67. TORIBO DANTAS, Alexis i KHALIL JABBOUR, Elias Marco. Brazil and China: An assessment of recent trade relations. [online]. In: **Economics of Agriculture**. Belgrade: The Institute of Agricultural Economics, 2016, roč. 63, ř. 1, s. 313-322. [cit. 01.04. 2019]. ISSN 0352-3462. Dostupné na: <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0352-3462/2016/0352-34621601313T.pdf>
68. Trade summary for Chile. [online]. In: **World Integrated Trade Solution**. 2017 [cit. 2019-03-02]. Dostupné na: <https://wits.worldbank.org/CountrySnapshot/en/CHL/textview>

69. Venezuela facts and figures. [online]. In: ***The Organisation of the Petroleum Exporting Countries.*** 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné na: https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm
70. What does Venezuela export to China? [online]. In: ***The Observatory of Economic Complexity.*** 2017 [cit. 2018-05-07]. Dostupné na: https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/ven/chn/show/2017/
71. What does Venezuela import from China? [online]. In: ***The Observatory of Economic Complexity.*** 2017 [cit. 2018-05-07]. Dostupné na: https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/import/ven/chn/show/2017/
72. What is the trade balance for Venezuela to China? 1999 ÷ 2017 [online]. In: ***The Observatory of Economic Complexity.*** 2017 [cit. 2018-05-05]. Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/line/hs92/show/ven/chn/all/1999.2017/>
73. Where does Venezuela export to? [online]. In: ***The Observatory of Economic Complexity.*** 2017 [cit. 2018-05-06]. Dostupné na: https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/ven/show/all/2017/
74. Where does Venezuela import from? [online]. In: ***The Observatory of Economic Complexity.*** 2017 [cit. 2018-05-06]. Dostupné na: https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/import/ven/show/all/2017/
75. Why Asian Business Appetite for Chile Continues To Grow [online]. In: ***Chile Today.*** 11.03. 2019 [cit. 2019-03-20]. Dostupné na: <https://www.chiletoday.cl/why-asian-business-appetite-for-chile-continues-to-grow/>
76. WORKMAN, Daniel. Chile's Top Trading Partners. [online]. In: ***World's TOP Exports.*** 23.02. 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/chiles-top-import-partners/>